

นโยบายต่างประเทศรัสเซียในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ของนายวลาดิมีร์ ปูตินสมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018 - 2020¹

กฤษฎา พรหมเวศ²

วันที่รับบทความ: 3 พฤษภาคม 2564

วันที่แก้ไขครั้งสุดท้าย: 24 ธันวาคม 2564

วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย ในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018-2020 ซึ่งได้รับแรงกดดันจากทั้งการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศ ภายใต้สถานการณ์ทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่มีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความสัมพันธ์กับโลกตะวันตกที่รัสเซียให้ความสำคัญเริ่มเสื่อมลงในขณะที่จีนและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกผงาดขึ้น คำถามหลักก็คือรัสเซียจะดำเนินนโยบายการต่างประเทศเช่นไรจากการศึกษาพบว่ารัสเซียดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบหลายทิศทาง โดยเน้นไปยังประเทศที่ไม่ใช่ตะวันตก รวมถึงดินแดนที่เรียกว่า “Greater Eurasia” โดยหันมาร่วมมือกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากยิ่งขึ้น โดยมียุทธศาสตร์ 5 ข้อ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์การเป็น “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมกับจีน” 2) เพิ่มความยืดหยุ่นทางยุทธศาสตร์ โดยการกระชับความสัมพันธ์กับมหาอำนาจเอเชียอื่นๆ ทั้งญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลี เวียดนาม และรัฐอาเซียนอื่นๆ 3) วางตำแหน่งรัสเซียให้เป็นผู้มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงระดับภูมิภาค 4) ส่งเสริมให้รัสเซียเป็นผู้สนับสนุนทางเศรษฐกิจรายใหญ่ในภูมิภาค และ 5) การเป็นพลเมืองที่ดีของภูมิภาคและเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ความสำเร็จของการดำเนินนโยบายหันไปทางทิศตะวันออกของรัสเซีย ขึ้นอยู่กับการให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกกว่าเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียลำดับแรกอย่างแท้จริง

คำสำคัญ นโยบายต่างประเทศ, รัสเซีย, เอเชียแปซิฟิก, นายวลาดิมีร์ ปูติน, การเลือกตั้งประธานาธิบดี

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องนโยบายต่างประเทศรัสเซียภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีรัสเซีย 2018 ที่ได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ 10240 อีเมล: sodanarak@gmail.com

Russian Foreign Policy during the 4th term of President Vladimir Putin from 2018 to 2020

Krissada Promvek³

Received: 3 May 2021

Revised: 24 December 2021

Accepted: 29 December 2021

Abstract

The aim of this article is to study the fundamentality of Russian foreign policy over the Asia Pacific region during the fourth term of Vladimir Putin Presidency, from 2018 –2020. Russia was under pressure from both internal and international politics. Due to the fact that international situations are changing dynamics, so Russia's ties with the West was beginning to deteriorate. China and the Asia-Pacific region, meanwhile, have been on the rise in global politics. The key question is how Russia will carry out its foreign policy. According to the study, Russia has pursued a multi-vector foreign policy, focusing on non-western states including "Greater Eurasia". This is by turning to strengthen cooperation with the Asia-Pacific region. The strategy consists of five issues as follows: 1) pursuing a "Comprehensive Strategic Partnership with China"; 2) enhancing strategic flexibility through closer relations with other Asian powers including Japan, India, South Korea, Vietnam, and other ASEAN states; 3) positioning Russia as an active player in regional security; 4) promoting Russia to be a major economic contributor in the region and; 5) acting as a good citizen of the region and the international political arena. The success of Russia's 'turn to the east' policy depends on how to genuinely recognize and deal with the Asia-Pacific region as a top priority of Russian foreign policy.

Keywords Foreign Policy, Russia, Asia-Pacific, Vladimir Putin, Presidential Elections

³ Lecturer, Ph.D., Faculty of Political Sciences, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240.
E-mail: sodanarak@gmail.com

1. บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหัวข้อการวิจัยเรื่องนโยบายต่างประเทศรัสเซีย ภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีรัสเซีย ปี ค.ศ. 2018 อันเริ่มต้นมาจากการสนใจของผู้วิจัยต่อความเป็นไปและท่าทีในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซียในฐานะของประเทศมหาอำนาจในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งท่าทีและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียล้วนส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศรวมทั้งประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกด้วย

ในขณะที่ความวุ่นวายของโลกก่อให้เกิดการแข่งขันระหว่างรัฐต่างๆ ผลักดันให้เวทีการเมืองระหว่างประเทศเดินทางไปสู่สังคมแบบอนาธิปไตย ระเบียบโลกใหม่แบบเดิมตามแนวทางของตะวันตกที่นำโดยสหรัฐอเมริกา อันประกอบไปด้วย ประชาธิปไตย ทุนิยมเสรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และทรัพย์สินทางปัญญา ที่เคยเป็นแรงบันดาลใจและศรัทธาสำคัญของรัสเซียได้กลายเป็นจุดอ่อนและถูกท้าทายโดยการผงาดขึ้นมาของเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจริญเติบโตของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในศตวรรษที่ 21 ที่ผงาดขึ้นมาเป็นผู้นำของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลก จนได้ชื่อว่าศตวรรษของเอเชีย (West, 2018) ถือเป็นความท้าทายหลักของนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาที่ต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศอยู่ตลอดเวลา ภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างจากแต่ก่อนอย่างสิ้นเชิง ท่ามกลางแรงกดดันจากทั้งภายในประเทศ จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในวงกว้าง ปัญหาเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ปัญหาสังคมของรัสเซียที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลานานโดยไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม รวมถึงแรงกดดันจากภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาภายในประเทศ จากความตึงเครียดระหว่างรัสเซียกับชาติตะวันตก กรณีสงครามรัสเซีย-จอร์เจีย การผนวกแคว้นไครเมีย รวมถึงความขัดแย้งบริเวณพรมแดนภาคตะวันออกของยูเครน ในเมืองลูฮันส์ เมืองโดเนสต์ และภูมิภาคดอนบาสส์ การแทรกแซงทางด้านการทหารในซีเรีย การลอบวางยาพิษเพื่อสังหารนายอเล็กเซ นาวาลนี (Alexei Navalny)⁴ นักการเมืองฝ่ายค้านของรัสเซีย ส่งผลให้สหรัฐฯ และชาติพันธมิตรลงโทษรัสเซีย

⁴ นายนายอเล็กเซ นาวาลนี (Алексей Анатольевич Навальный - Alexei Navalny) นักการเมืองและนักกิจกรรมต่อต้านการคอร์รัปชันชาวรัสเซีย เขามีชื่อเสียงจากการเขียนบล็อกวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ทำคลิปเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน และเผยแพร่บนยูทูบที่มีจำนวนยอดชมมากกว่าหนึ่งล้านวิว เขากำลังได้รับการสนับสนุนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ อีกทั้งยังเป็นผู้ก่อตั้ง Anti-Corruption Foundation และปัจจุบันดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคก้าวหน้า (Progress Party) ที่ผ่านมานาวาลนีออกมาเดินขบวนและ

ด้วยการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ จนมาตรฐานการดำรงชีวิตของชาวรัสเซียได้ลดต่ำลง รายได้แท้จริงของพลเมืองรัสเซียลดลงกลับไปอยู่ในระดับเดียวกับปี ค.ศ. 2009 (CEIC Data, 2021) เกิดการประท้วงซ้ำแล้วซ้ำเล่าในรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงมอสโกซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัสเซีย (Secrieru & Shkliarov, 2018)

แม้ว่าในการเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียในปี ค.ศ. 2018 ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินจะมีชัยชนะการเลือกตั้ง ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีแห่ง

รณรงค์เกี่ยวกับการทุจริตของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงต้นปี ค.ศ. 2017 การเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียปี ค.ศ. 2018 นาวาลนีแสดงเจตจำนงชัดเจนว่าจะลงสมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีรัสเซียด้วย แต่ยังไม่ทันลงสมัครคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติรัสเซียออกประกาศว่าเขาไม่สามารถลงสมัครเป็นประธานาธิบดีได้ เนื่องจากขาดคุณสมบัติ เพราะยังอยู่ในระหว่างต้องโทษจำคุก 5 ปี ตามคำพิพากษาคณะตุลาการ แต่อยู่ระหว่างรอลงอาญา และผู้ที่มีความผิดอาญาในคดีอุกฉกรรจ์ไม่สามารถลงสมัครตำแหน่งดังกล่าวได้ จนกว่าจะพ้นโทษเป็นเวลา 10 ปี (Galperovich, Danila (8 February 2017) "Navalny was re-sentenced to a suspended sentence in the 'Kirovles case'". Voice of America. Archived from the original on 11 February 2017)

ต่อมาวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 2020 พบนายนาวัลนี หมดสติอยู่บนเครื่องบินระหว่างเดินทางจากเมืองทอมสค์ไปยังมอสโก นักบินต้องนำเครื่องลงจอดฉุกเฉินที่สนามบินในเมืองออมสค์ ทางตอนใต้ของไซบีเรีย เพื่อนำตัวนาวัลนีส่งโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุดเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้คนใกล้ชิดของนาวัลนีตัดสินใจยื่นเรื่องด่วนขออนุญาตจากรัฐบาลให้ส่งตัวเขาไปรักษาที่เยอรมนี และได้รับอนุญาตจากรัฐบาลวลาดิมีร์ ปูติน นาวาลนีถูกนำตัวไปถึงมือแพทย์ รัฐบาลเยอรมนีออกมายืนยันว่าอาการป่วยของเขาเกิดขึ้นเพราะได้รับสารเคมีกลุ่ม ‘โนวีซ็อก’ เป็นสารเคมีที่เกิดขึ้นในช่วงรัฐบาลสหภาพโซเวียตยุคสงครามเย็น ภายหลังรัฐบาลรัสเซียปฏิเสธทุกข้อกล่าวหาว่าไม่ได้เป็นผู้วางยานาวัลนีและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ กับเหตุการณ์นี้

วันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 2021 นายนาวัลนีนั่งเครื่องบินจากเยอรมนีมาลงจอดที่สนามบินวโนโคโว กรุงมอสโก มีประชาชนจำนวนมากมารอต้อนรับการกลับมาของเขารวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มารอคุมตัวเขา และรักษาความสงบเรียบร้อย ทว่าเครื่องบินกลับเปลี่ยนจุดหมายกลางทางไปลงจอดที่สนามบินเชเรเมเตเยโว กรุงมอสโก ทำให้ประชาชนที่สนามบินวโนโคโวทราบข่าวปะทะกับเจ้าหน้าที่จนมีคนโดนจับหลายคน การจับกุมนาวัลนีกลางสนามบินนานาชาติเชเรเมเตเยโว กรุงมอสโก ได้ทำให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงหลายประเทศทั้งสหรัฐอเมริกา แคนาดา อิตาลี สหราชอาณาจักร และสหภาพยุโรป (EU) เรียกร้องให้ทางการรัสเซียปล่อยตัวนาวัลนี รวมถึงเรียกร้องมาตรการคว่ำบาตรรอบใหม่ ท่ามกลางค่าเงินรูเบิลที่อ่อนตัวลง ส่งผลทำให้ประชาชนจำนวนมากตัดสินใจนัดกันชุมนุมแบบดาวกระจายมากกว่า 112 จุดทั่วประเทศ (Vereykina, 2021) ในวันที่ 22 มกราคม ค.ศ. 2021 ส่งให้มีผู้ประท้วงถูกจับมากกว่า 2,500 คน รัฐบาลรัสเซียยืนยันว่าการชุมนุมทั่วประเทศคือการ ‘ล้าเส้น’ ต่อด่านอำนาจรัฐ ละเมิดกฎหมายและประณามสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง เพราะรัฐบาลรัสเซียเชื่อว่าสหรัฐฯ อยู่เบื้องหลังการชุมนุมครั้งนี้ (Roth, 2021)

สหพันธรัฐรัสเซียอีกครั้งในสมัยที่ 4 อย่างไม่ยากเย็นนักด้วยคะแนนเสียงร้อยละ 76.69 (Liik, 2018) แต่การปกครองรัสเซียต่อไปในอีก 6 ปี ข้างหน้านั้นก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้กำหนดนโยบายในมอสโกต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง สมมติฐานหลายประการที่สนับสนุนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาที่ใช้ไม่ได้อีกต่อไป โลกเปลี่ยนไปแล้ว รัสเซียเองก็ต้องปรับตัวเช่นกัน ชาวรัสเซียที่เคยให้การสนับสนุนการผนวกแหลมไครเมียเมื่อปี ค.ศ. 2014 หรือเห็นด้วยกับปฏิบัติการทางทหารของรัสเซียในต่างประเทศ โดยเฉพาะในซีเรีย ส่วนใหญ่เริ่มไม่พอใจ ประชาชนชาวรัสเซียมองว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายต่างประเทศสูงและไม่เหมาะสม รัสเซียใช้เงินจำนวนมากไปกับปฏิบัติการทางด้านการทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผนวกแคว้นไครเมีย การฟื้นฟูซีเรีย สถานการณ์ดังกล่าว ประชาชนชาวรัสเซียคาดหวังให้ประธานาธิบดีหันจากนโยบายต่างประเทศมาให้ความสนใจต่อนโยบายภายในประเทศมากยิ่งขึ้น (Liik, 2018)

คำถามหลักก็คือท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินจะดำเนินนโยบายการต่างประเทศของรัสเซียในสมัยที่เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียในสมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018-2020 ไปในทิศทางเช่นไร จะยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในรูปแบบเดิมโดยให้ความสำคัญกับชาติตะวันตกเหมือนเดิมหรือไม่ หรือจะมีการทบทวนปรับปรุงนโยบายต่างประเทศ โดยหันมาให้ความสำคัญและจริงจังกับนโยบายหันหาตะวันออก เพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์โดยเฉพาะวิกฤติในความสัมพันธ์กับตะวันตก

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย ในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูตินสมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018-2020

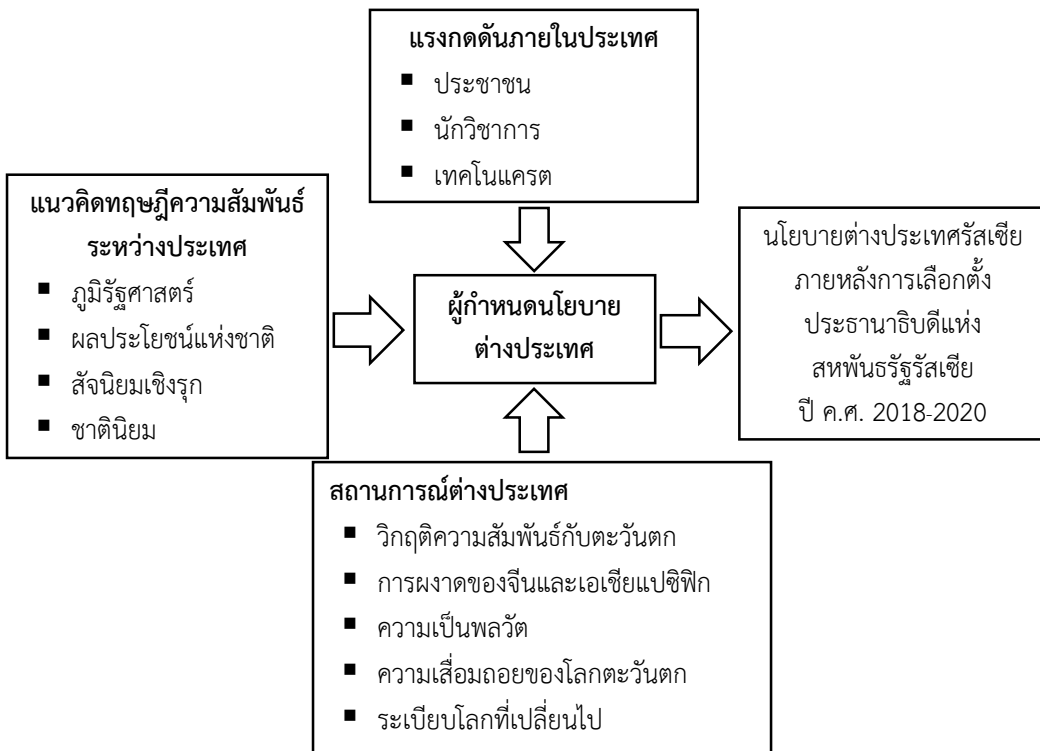
(2) เพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย ในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูตินสมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018-2020 ต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

3. กรอบแนวคิดในการศึกษานโยบายต่างประเทศรัสเซียในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูตินสมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018-2020

การศึกษานโยบายต่างประเทศรัสเซียในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูตินสมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018-2020 มีกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีทางด้านการสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประกอบด้วยแนวคิด ภูมิรัฐศาสตร์ แนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ แนวคิดสังคมนิยมเชิงรุก และแนวคิดเรื่องชาตินิยม ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่รัสเซียใช้ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษานโยบายต่างประเทศรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย ปี ค.ศ. 2018-2020

ที่มา: ผู้เขียน

นอกจากนี้ การที่ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินและบรรดาผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศในฐานะผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศรัสเซียยังถูกกดดันจากกลุ่มต่างๆ ในประเทศ ทั้งประชาชน นักวิชาการ และเทคโนโลยี ที่มองว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ผ่านมา ผิดทาง ใช้จ่ายงบประมาณด้านการต่างประเทศมากเกินไป และส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของประชาชนชาวรัสเซียโดยเฉพาะนโยบายผนวกแคว้นไครเมียของยูเครนในปี ค.ศ. 2014 อันนำไปสู่การถูกคว่ำบาตรจากประเทศตะวันตก จนถึงนโยบายการแทรกแซงซีเรีย

ของรัสเซียที่มีค่าใช้จ่ายทางด้านการทหารสูง จนทำให้มีการเดินขบวนประท้วงไม่เห็นด้วยในเมืองใหญ่ต่างๆ ของรัสเซีย ประกอบกับสถานการณ์ต่างประเทศโดยรวมของโลกที่มีความเป็นพลวัต สถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา และไม่เป็นไปตามที่ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียได้คาดการณ์ไว้ ได้แก่ วิกฤตการณ์ด้านความสัมพันธ์กับชาติตะวันตก ความเสื่อมถอยของชาติตะวันตก การผงาดขึ้นของจีนและชาติเอเชียแปซิฟิก เป็นสาเหตุสำคัญในการกดดันให้ทบวงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในอนาคตใหม่ ดังกรอบแนวคิดตามแผนภาพที่ 1

4. ทบทวนวรรณกรรม

นโยบายต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซียก่อนประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 4

(1) แนวนโยบายต่างประเทศของรัสเซียสมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน (ค.ศ. 1991-2000)

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน ในช่วงแรกเป็นช่วงที่นายอังเดร โคซียิเรฟ (Andrei Kozyrev) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย ในช่วงนั้นนโยบายต่างประเทศของรัสเซียได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกลุ่มนักอุดมคตินิยมแบบตะวันตก (the pro-Western Idealists) (Donaldson, 2000, p. 290) ในช่วงนี้รัสเซียมียุทธศาสตร์สำคัญคือการทำให้รัสเซียเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับสหรัฐอเมริกาและตะวันตก นโยบายต่างประเทศของรัสเซียจึงมีลักษณะที่เอนเอียงไปทางฝั่งประเทศตะวันตก ประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินและนายอังเดร โคซียิเรฟ มีทัศนคติที่ผ่อนคลายต่อการขยายตัวทางตะวันออกของนาโต้ ซึ่งเป็นกลุ่มพันธมิตรหลักทางทหารของชาติตะวันตกในช่วงสงครามเย็น กลยุทธ์ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ประกอบด้วย 1) Atlanticist และ 2) Eurasianist (Donaldson, 2000, p. 291) เป้าหมายของการดำเนินนโยบายต่างประเทศรัสเซียในช่วงนี้คือการปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกา นอกเหนือจากการเผชิญหน้าที่ผ่านมาก่อนหน้านั้นในช่วงสงครามเย็น โดยแนวคิด “แอตแลนติก” เป็นแนวคิดของการเปลี่ยนจากในอดีตสมัยสงครามเย็นที่เป็นคู่แข่งกัน หันมาร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรในยุโรปในแง่ของ “สันติภาพประชาธิปไตย” จากแนวคิดนี้ส่งผลให้รัสเซียส่งเสริมการปฏิรูปภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ ประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินมองว่าปัญหาเศรษฐกิจถือเป็นเรื่องที่สำคัญและต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนที่สุดเพื่อฟื้นฟูประเทศ โดยรัสเซียได้ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากชาติตะวันตกแต่ไม่ได้รับการตอบรับที่ดี ซึ่งในสายตาของ

คนรัสเซียแล้วถือว่าประสบกับความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง แนวคิด “แอตแลนติก” ยังได้รับการเสริมด้วยแนวคิดแบบ “ยูเรเชียนนิสต์” ที่มองว่าบทบาทของรัสเซียนั้นมีหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม (Bridge) ระหว่างเอเชียและยุโรป⁵ (Donaldson, 2000, p. 290) ผ่านการส่งเสริมการเจรจาระหว่างรัสเซียและยุโรปตะวันตก สำหรับนโยบายต่างประเทศระดับภูมิภาคในช่วงเวลานี้ รัสเซียเน้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศในภูมิภาคหลังบ้านของรัสเซียหรือที่รัสเซียเรียกว่า “เมืองนอกใกล้ชิด” (near abroad - ближний зарубежье) คือกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชทั้งหลายที่เคยรวมเป็นสหภาพโซเวียต⁶ โดยรัสเซียมองว่าเป็นพื้นที่เขตอิทธิพลของรัสเซียในยุคสหภาพโซเวียต (Donaldson, 2000, p. 290)

ในช่วงที่สองระหว่างปี ค.ศ. 1996-1999 เป็นช่วงที่นายเยฟเกนี พรืมาคอฟ (Evgeniy Primakov) ผู้ยึดติดกับนโยบายดั้งเดิมหรือนโยบายต่อต้านตะวันตก (anti – Western) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในช่วงนี้แรงผลักดันสำหรับนโยบายต่างประเทศที่ให้การสนับสนุนตะวันตกเริ่มจางหายไป เนื่องจากความผิดหวังของรัสเซียที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากตะวันตก ความอึดเอิบใจในระบอบประชาธิปไตยและวิถีทางแบบตะวันตกค่อยๆ กลายเป็นสิ่งที่ไม่เป็นที่นิยม นโยบายต่างประเทศของรัสเซียเริ่มที่จะกลับไปสู่รูปแบบของการต่อต้านตะวันตกมากขึ้นเหมือนในยุคสหภาพโซเวียต ในช่วงนี้กลุ่มนักปฏิบัตินิยมและนักอุดมคตินิยมที่ต่อต้านตะวันตก (The anti-Western pragmatists and ideologues) ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย พวกเขาถือว่ารัสเซียไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ให้การสนับสนุนตะวันตก บรรดานักการเมืองที่ให้การสนับสนุนนโยบายต่อต้านตะวันตก ประกอบด้วย นายเยฟเกนี พรืมาคอฟ,⁷

⁵ แนวคิดยูเรเชียนนิสต์ในสมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินต์มองว่ารัสเซียทำหน้าที่สะพานเชื่อมระหว่างเอเชียและยุโรปเท่านั้น ต่างจากสมัยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินที่มองบทบาทของรัสเซียในการเป็นผู้นำในดินแดนยูเรเชีย โดยการตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) เพื่อถ่วงดุลกับสหภาพยุโรป

⁶ "near abroad" หรือในภาษารัสเซียว่า Ближние หมายถึงสาธารณรัฐอิสระที่เพิ่งเกิดขึ้นหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต จำนวน 14 สาธารณรัฐยกเว้นสหพันธรัฐรัสเซีย ที่รัสเซียอ้างถึงสิทธิและการมีอิทธิพลสำคัญของรัสเซียในภูมิภาคนี้ คำว่า "near abroad" ถูกนำมาใช้โดยนาย Andrey Kozyrev รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียในช่วงต้นทศวรรษ 1990s ในช่วงนั้นหมายถึงความถึงภูมิภาคยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินได้ประกาศให้ภูมิภาค near abroad นี้เป็น "ขอบเขตอิทธิพล" ของรัสเซีย และมีความสำคัญเชิงกลยุทธ์สำหรับรัสเซีย

⁷ นายเยฟเกนี พรืมาคอฟ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและนายกรัฐมนตรีของรัสเซียสมัยนายบอริส เยลต์ซิน สำเร็จการศึกษาจาก Institute of Oriental Studies มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอาหรับและตะวันออกกลางมีความใกล้ชิดกับผู้นำอาหรับที่มีอิทธิพลมากมาย มีแนวคิดต่อต้านนาโต้ และโปรอาหรับ เคยเป็นผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีรัสเซีย ค.ศ. 2000 (Peterseim, 2021)

อดีตนายกเทศมนตรีนครมอสโก นายยูริ ลูจคอฟ (Yurii Luzhkov)⁸, พลอากาศโทอเล็กซานเดอร์ เลอเบด (General Aleksandr Lebed)⁹ และนายวลาดีมีร์ ซิรินอฟสกี (Vladimir Zhirinovskiy)¹⁰ ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียอย่างมีนัยสำคัญจนถึงปัจจุบันนี้ นโยบายต่างประเทศในช่วงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งการขยายอิทธิพลขององค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือหรือนาโต้เข้ามาในภูมิภาคหลังบ้านของรัสเซีย การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในช่วงระยะเวลานี้สืบเนื่องมาจากชัยชนะของพรรคเสรีนิยมประชาธิปไตยของ นายวลาดีมีร์ ซิรินอฟสกี (Vladimir Zhirinovskiy) ร่วมกันกับนายเกนนาดี ซูกันอฟ (Gennady Zyuganov) ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1994 เรียกร้องให้รัสเซียดำเนินนโยบายโดดเดี่ยว (Isolationist Policy) ทั้งสองมองว่านโยบายการทำให้เป็นตะวันตกนั้นแสดงถึงความจำนของรัสเซียต่อสหรัฐอเมริกาและความกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงและความปลอดภัยของรัสเซีย จากนาโต้ที่เข้ามาวุ่นวายในบริเวณที่เรียกว่าหลังบ้านของรัสเซีย (Bernier, 2018)

(2) นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีวลาดีมีร์ ปูติน สมัยที่ 1 (ค.ศ. 2000-2003)

ในวาระแรกของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดีมีร์ ปูติน เขาแสดงออกอย่างชัดเจนในความพยายามทำให้รัสเซียกลับมามีสถานะเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง เพราะประธานาธิบดีวลาดีมีร์ ปูติน ยังคงยึดมั่นในความป็นมหาอำนาจของรัสเซียเหมือนเช่นสมัยสหภาพโซเวียต ซึ่งสามารถอธิบายได้จากแนวคิดสังคมนิยมเชิงรุก (Offensive Realism) ของจอห์น เมียร์ซไฮเมอร์ (John Mearsheimer) (Mearsheimer, 2014, p. 21) ได้ว่า “สถานะเดิมแต่ก่อน” (Status Quo Ante) ของรัสเซียที่เป็นมหาอำนาจนั้นแทบไม่หลงเหลือในการเมืองโลก

⁸ นายยูริ ลูจคอฟ นักการเมืองชาวรัสเซีย ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีกรุงมอสโกระหว่างปี ค.ศ. 1992-2010 ในช่วงที่เศรษฐกิจดี เขาเป็นประธานก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ในเมือง เป็นประธานผู้ก่อตั้งพรรค Unity Russia ถูกกล่าวหาว่าทุจริตและถูกไล่ออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 2010 (Filipov, 2019)

⁹ พลอากาศโทอเล็กซานเดอร์ เลอเบด นายทหารและนักการเมืองอาวุโสชาวรัสเซีย เคยเป็นผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีรัสเซีย ค.ศ. 1996 ได้คะแนนลำดับที่สามรองจากนายบอริส เยลต์ซินต์ และนายเกนนาดี ซูกันอฟ หัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะมนตรีความมั่นคงในสมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินต์ และดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเขตคราสโนยาสค์ ไคร ซึ่งเป็นภูมิภาคที่ใหญ่เป็นอันดับสองของรัสเซีย เสียชีวิตจากอุบัติเหตุเฮลิคอปเตอร์ Mi-8 ตก (Traynor, 2002)

¹⁰ นายวลาดีมีร์ ซิรินอฟสกี เป็นผู้ก่อตั้งและดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตยแห่งรัสเซีย ถูกมองว่าเป็นนักการเมืองชาตินิยมและมีแนวคิดต่อต้านตะวันตกอย่างรุนแรง (Vereshchahin, 2018)

รัสเซียจึงจำเป็นต้องแสวงหาอำนาจและอิทธิพลให้ได้มากที่สุดเพื่อให้ตัวเองสามารถอยู่รอดในเวทีการเมืองระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตยได้ (อัญสุดา เทพกุล, 2561, น. 114) อาศัยการต่อต้านความเป็นเจ้าโลกของสหรัฐอเมริกาด้วยการถ่วงดุลอำนาจระหว่างตะวันตกและเอเชียโดยการสนับสนุนโลกที่มีหลายขั้วอำนาจอย่างเต็มที่ เห็นได้จากสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีวลาดิมีร์ ปูติน เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1999 เรื่อง “รัสเซียกับจุดเปลี่ยนแห่งสหัสวรรษ-สุนทรพจน์แห่งสหัสวรรษ” (Russia at the Turn Millennium - Millennium Speech) ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ Izvestia ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่นายวลาดิมีร์ ปูติน กล่าวไว้ก็คือ “การเป็นมหาอำนาจของรัสเซีย” นายวลาดิมีร์ ปูตินต้องการเรียกคืนสถานะของรัสเซียที่แข็งแกร่ง ด้วยการเอาชนะความล่าช้าของรัสเซีย ผ่านระบบเศรษฐกิจแบบตลาดและการฟื้นฟูความรู้สึกชาติของรัสเซียภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายภายในประเทศมากกว่านโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ ปูตินกล่าวถึงการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกของรัสเซียโดยมีจุดประสงค์เพื่อลดการพึ่งพาการส่งออกพลังงาน ส่งเสริมการเติบโตด้วยการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ การเปิดตลาดสินค้าและบริการกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกับสหภาพยุโรป (กรณัญญ์ โชติช่วง, 2556, น. 4-5) และการเน้นย้ำถึงชะตากรรมของรัสเซียในทวีปยุโรป สำหรับแนวคิดเรื่องการเป็นตะวันตกของรัสเซีย นั้น นายวลาดิมีร์ ปูติน ได้กล่าวผ่านเอกสารฉบับนี้ว่า “การเป็นตะวันตกของรัสเซีย (Russia's Westernization) ต้องเป็นตะวันตกแบบที่รัสเซียเลือกเองและดำเนินการในรูปแบบของรัสเซียเอง (Putin, 1999)

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 1 นั้น ปรากฏอยู่ในเอกสารแนวคิดด้านนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย ปี ค.ศ. 2000 ซึ่งมีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรัสเซียยังคงให้ความสำคัญต่อแนวคิดด้านภูมิรัฐศาสตร์เป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเรื่องดินแดนที่เป็นหัวใจ (Heart Land) ของแมคคินเดอร์ (Mackinder) ที่พูดถึงดินแดนยูเรเชียว่าเป็นดินแดนหัวใจของโลกและเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ชาติใดก็ตามที่สามารถควบคุมหรือมีอำนาจเหนือดินแดนยูเรเชีย จะสามารถครอบครองทรัพยากรและเส้นทางการขนส่งที่ช่วยให้มีอำนาจเหนือโลกได้ (Mankoff, 2009)

การดำเนินนโยบายภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ในช่วงปี ค.ศ. 2000-2004 นั้น รัสเซียได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศด้วยการส่งออกทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และถ่านหิน ซึ่งมีมูลค่ามหาศาล ทำให้ประเทศพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและช่วยให้ประเทศกลับมามั่นคงอีกครั้ง นับว่าเป็นการ

พลิกบทบาทของรัสเซียให้กลับมาเป็นมหาอำนาจด้านพลังงาน รวมทั้งมีการปฏิรูปการเมืองภายในประเทศ การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้นโยบายการบริหารแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (Centralization) ทำให้การเมืองภายในประเทศมีเสถียรภาพมากขึ้น (จิราวรรณ นุชสวาท, 2553)

แม้ว่าสหพันธรัฐรัสเซียจะไม่มีอำนาจเท่ากับสมัยที่เป็นสหภาพโซเวียต แต่รัสเซียเองมีความเชื่อว่าตนเองมีศักยภาพเป็นมหาอำนาจหนึ่งของโลกอยู่ ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน จึงพยายามใช้วิธีต่อต้านความเป็นเจ้าตามระบบโลกของสหรัฐฯ ด้วยการดำเนินนโยบายส่งเสริมโลกที่มีหลายขั้วอำนาจอย่างเต็มที่ (Mikail & Yilmazchoban, 2018) รัสเซียได้ให้ความสำคัญกับการถ่วงดุลอำนาจระหว่างตะวันตกกับเอเชียและพยายามยกสถานะของรัสเซียให้เป็นมหาอำนาจของภูมิภาคยูเรเชีย (Eurasian Superpower) พร้อมทั้งการให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้าน และองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศระดับภูมิภาค เช่น กลุ่มเศรษฐกิจบริคส์ (BRICS) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EEU) และระดับโลกเช่น ความพยายามในการรื้อฟื้นอำนาจและบทบาทของรัสเซียให้ครอบคลุมไปทั่วโลกอีกครั้ง เช่น การเป็นมหาอำนาจทางด้านพลังงานของโลก (Oldberg, 2007, pp. 13-30)

(3) นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 2 (ค.ศ. 2004-2007)

ยุทธศาสตร์หลักของรัสเซียในช่วงนี้คือการฟื้นฟูสถานะของรัสเซียให้กลับมา มีสถานะเป็นมหาอำนาจ (Great Power) ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศอีกครั้ง รัสเซียได้ให้ความสำคัญไปที่ภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคยูเรเชีย รัสเซียได้ใช้สถานะดังกล่าวเป็นตัวตั้งตัวตีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียนอกเหนือจากการยึดติดอยู่กับตะวันตก ส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสหพันธรัฐรัสเซียกับบรรดาชาติตะวันตกมีแนวทางที่หลากหลาย ทั้งแนวทางการประนีประนอมและแนวทางการสร้างความขัดแย้ง

เหตุการณ์ปฏิวัติสี (Colour Revolution) ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศจอร์เจีย ยูเครน และ คีร์กีซสถานระหว่างปี ค.ศ. 2005-2007 นั้น¹¹ สร้างความไม่สบายใจให้แก่รัสเซีย

¹¹ การปฏิวัติสี (Colour Revolution) การเคลื่อนไหวลุกฮือขึ้นมา ต่อต้านรัฐบาล โดยพร้อมเพรียงกันของคนชั้นกลางหนุ่มสาว ในหลายประเทศที่พัฒนาขึ้นของอดีตสหภาพโซเวียตในสาธารณรัฐประชาชนจีนและคาบสมุทรบอลข่านในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ได้แก่ "Bulldozer Revolution" (ยูโกสลาเวีย ปี 2000), "Pink Revolution" (จอร์เจีย ปี 2003), "Orange Revolution" (ยูเครน ปี 2004), "Tulip Revolution" (Kyrgyzstan ปี 2005) คำนี้ยังใช้กับการปฏิวัติหลายครั้งในที่อื่นๆ รวมถึงในตะวันออกกลางและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกนับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ถึง 2010 ผู้สังเกตการณ์บางคน (เช่น จัสติน โรมอนโด และไมเคิล

รัสเซียมองว่าสืบเนื่องมาจากนโยบายการขยายตัวขององค์การนาโตโดยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาในการเข้ามามีอิทธิพลเหนือดินแดนยุโรปตะวันออก รวมทั้งเครือรัฐเอกราชและรัฐต่างๆ บริเวณเทือกเขาคอเคซัสที่รัสเซียมองว่าเป็นเขตอิทธิพลของตน รัสเซียมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของการปิดล้อมรัสเซีย (Russia Blockade) ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของรัสเซียและทำให้รัสเซียไม่มีทางออกทะเลน้ำอุ่น อันนำไปสู่นโยบายต่อต้านการขยายตัวขององค์การนาโตและสหภาพยุโรปของรัสเซีย จุดเปลี่ยนสำคัญของนโยบายต่างประเทศรัสเซียอยู่ที่สงครามรัสเซีย-จอร์เจียในปี ค.ศ. 2008¹² ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้ต้องทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศของรัสเซียใหม่ 2 ประการคือ 1) การฟื้นคืนชีพอำนาจของสหพันธรัฐรัสเซียทำให้รัสเซียไม่ใช่ประเทศที่ล้มละลายและอ่อนแออีกต่อไป โดยใช้ขีดความสามารถและภาพลักษณ์ทางการทหารจู่โจมรัฐอื่นและฝ่าฝืนคำวิจารณ์จากนานาประเทศ 2) การต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศในระเบียบโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้กำหนด (Jannace & Tiffany, 2019)

ลินด์) เรียกเหตุการณ์ดังกล่าวว่าเป็นคลื่นปฏิวัติซึ่งต้นกำเนิดของเหตุการณ์นั้นสามารถสืบย้อนไปถึงปี ค.ศ. 1986 People Power Revolution (หรือที่เรียกว่า "การปฏิวัติเหลือง") ในฟิลิปปินส์ (Mitchell, 2012)

¹² สงครามรัสเซีย-จอร์เจีย เป็นสงครามระหว่างจอร์เจียฝ่ายหนึ่งกับรัสเซียและรัฐบาลผู้แบ่งแยกของเซาท์ออสเซตี (South Ossetia) และแอบฮาเซีย (Abkhazia) อีกฝ่ายหนึ่ง เกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2008 สาเหตุเนื่องจากความขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติระหว่างประชาชนที่อยู่ในแคว้นเซาท์ออสเซตีที่เป็นเขตปกครองตนเองภายใต้สาธารณรัฐรัสเซีย จอร์เจียได้ส่งทหารเข้าไปในเมือง Tskhinvali เมืองหลวงของเซาท์ออสเซตี ส่งผลให้ประชาชนของเซาท์ออสเซตีราว 2,000 คน ถูกฆ่าตายและมีรายงานเพิ่มเติมว่าประชาชนของเซาท์ออสเซตีถูกทารุณกรรมและถูกข่มขืนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เซาท์ออสเซตีพยายามที่จะแยกตัวเป็นเอกราชจากจอร์เจียเพื่อไปรวมกับชาติพันธุ์เดียวกันใน North Ossetia จนกระทั่งปี ค.ศ. 2006 เซาท์ออสเซตีมีการทำประชามติประกาศเอกราชอย่างสมบูรณ์ จนนำไปสู่ความขัดแย้งกับจอร์เจีย จนกระทั่งวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 2008 จอร์เจียส่งกองกำลังเข้าไปในดินแดนเซาท์ออสเซตี ทำให้มีประชาชนเสียชีวิตไป 6 คน และบาดเจ็บอีก 21 คน ส่งผลให้รัสเซียในฐานะกองกำลังรักษาสันติภาพในพื้นที่เข้าไปในเซาท์ออสเซตี โดยอ้างเหตุการณ์แทรกแซงทางมนุษยธรรมและการบังคับใช้สันติภาพที่จำเป็น ลึกๆ แล้ว รัสเซียมีความเชื่อว่าตะวันตกและสหรัฐฯ กำลังมีแผนการปิดล้อมรัสเซีย จากกรณีการประกาศเอกราชของโคโซโวจากเซอร์เบียที่รัสเซียคัดค้านแต่ตะวันตกก็ไม่สนใจเสียงคัดค้านของรัสเซีย รัสเซียก็ตอบโต้ด้วยการให้การรับรองเอกราชของ South Ossetia และ Abkhazia บ้าง สงครามรัสเซีย-จอร์เจีย ถือได้ว่าเป็นสงครามยุโรปครั้งแรกของศตวรรษที่ 21 การต่อสู้เกิดขึ้นในภูมิภาค Transcaucasia ที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของรัสเซียและสหภาพยุโรป (DeKraker, Hinen, Iatauro, & Barensen, 2021)

(4) นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีดมิทรี เมดเวเดฟ (ค.ศ. 2009-2012)

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีดมิทรี เมดเวเดฟ นั้น ถูกจับตาจากเวทีการเมืองระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องมาจากลักษณะความเป็นผู้นำและท่าทีของนายดมิทรี เมดเวเดฟที่มีลักษณะโอนอ่อนผ่อนปรนและไม่มีลักษณะแข็งกร้าว เหมือนกับนายวลาดิมีร์ ปูติน แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายต่างประเทศของนายดมิทรี เมดเวเดฟ ไม่มีความแตกต่างไปจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศในสมัยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน มากเท่าใดนัก อาจเป็นเพราะนายดมิทรี เมดเวเดฟ เป็นทายาททางการเมืองของนายวลาดิมีร์ ปูติน ที่ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหพันธรัฐรัสเซียเพียงชั่วคราวเท่านั้น สงครามจอร์เจียจึงเป็นจุดเปลี่ยนในนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศที่มุ่งสู่ตะวันออก ซึ่งนำพารัสเซียมุ่งไปสู่จีนมากยิ่งขึ้น (Omelicheva, 2013)

ภายหลังสงครามรัสเซีย-จอร์เจีย นโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซียของประธานาธิบดีดมิทรี เมดเวเดฟได้เปลี่ยนแปลงโดยหันมาให้ความร่วมมือกับประเทศตะวันตกมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 หนึ่งเดือนภายหลังจากนายบารัค โอบามาขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา รองประธานาธิบดี โจ ไบเดน ของสหรัฐอเมริกาได้เสนอให้ดำเนินนโยบาย “รีเซ็ต” ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับรัสเซียจากวิกฤติการณ์ทางการทูตรัสเซีย-จอร์เจีย และสงครามรัสเซีย-จอร์เจียในปีค.ศ. 2008 สาเหตุที่สหรัฐฯ ต้องการรีเซ็ตความสัมพันธ์กับรัสเซียนั้นมีเหตุผลสำคัญ 2 ประการด้วยกันนั่นก็คือ 1) ความต้องการบรรลุความตกลงสนธิสัญญาการลดอาวุธทางยุทธศาสตร์ฉบับใหม่ (New Strategic Arms Reduction Treaty: New START)¹³ สนธิสัญญานี้ถือเป็นสนธิสัญญาระหว่างสหรัฐฯ กับรัสเซีย ที่ใช้จำกัดจำนวนหัวรบนิวเคลียร์ของประเทศมหาอำนาจด้านนิวเคลียร์ทั้งสองประเทศ 2) ต้องการให้รัสเซียเป็นทางผ่านให้ทหารสหรัฐฯ เข้าไปปฏิบัติการในอัฟกานิสถาน ภายใต้นโยบายรีเซ็ตสหรัฐฯ หยุคกดดันรัสเซียด้วยการหยุดขยายอิทธิพลขององค์การนาโตเข้าไปในอดีตรัฐสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2009 สหรัฐอเมริกายังได้ยับยั้งแผนการติดตั้งระบบต่อต้านขีปนาวุธในประเทศโปแลนด์และสาธารณรัฐเช็ก ทำให้ประธานาธิบดีดมิทรี เมดเวเดฟได้ตัดสินใจลงนามในสนธิสัญญาการลดอาวุธทางยุทธศาสตร์ฉบับใหม่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2010 มาตรการเหล่านี้ได้

¹³ สนธิสัญญาการลดอาวุธทางยุทธศาสตร์ฉบับใหม่ (New START) หรือข้อตกลงที่มีชื่อว่า New Strategic Arms Reduction Treaty ฉบับนี้ เป็นสนธิสัญญาระหว่างสหรัฐฯ กับรัสเซีย ซึ่งเป็นความพยายามควบคุมอาวุธระหว่างมหาอำนาจนิวเคลียร์ทั้งสองที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคสงครามเย็นมีผลบังคับใช้เมื่อปี ค.ศ. 2011 มีอายุ 10 ปี มีกำหนดหมดอายุ ปี ค.ศ. 2021 (U.S. Department of States, 2021)

ลดความตึงเครียดและสร้างบรรยากาศทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ติระหว่งรัสเซียและฝ่ายตะวันตก

นโยบายต่างประเทศรัสเซียกับตะวันตกในสมัยประธานาธิบดีดมิทรี เมดเวเดฟ ได้มีการปรับเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่งภายหลังเหตุการณ์อาหรับสปริง (Arab Spring) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2011 หลังจากที่รัสเซียได้ใช้สิทธิในการวิโต้เพื่อยับยั้งการแทรกแซงด้วยกำลังทหารขององค์การนาโต้ในประเทศลิเบียซึ่งในท้ายที่สุดจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐบาลของพันเอกโมอัมมาร์ กัดดาฟี แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ในขณะเดียวกันการดำเนินนโยบาย “รีเซ็ต” (Reset) ร่วมกับสหรัฐอเมริกาเกิดปัญหา เมื่อสหรัฐฯ ไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่จะยับยั้งแผนการติดตั้งระบบต่อต้านขีปนาวุธในประเทศโปแลนด์และสาธารณรัฐเช็กเพียงแค่นำไปติดตั้งที่ประเทศโรมาเนียเท่านั้น สหรัฐฯ ยังไม่ตอบสนองต่อคำร้องขอของรัสเซียที่เรียกร้องให้สร้างระบบร่วมกับองค์การนาโต้เพื่อต่อต้านขีปนาวุธของบรรดารัฐอันวาล อีกทั้งยังกดดันรัสเซียด้วยประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในหลายกรณี ทั้งกรณีเชเชเนีย กรณีการจับกุมนายมิกาคิล บอริสโซวิช โคดอร์คอฟสกี (Mikhail Khodorkovsky)¹⁴ รวมถึงกรณีการเสียชีวิตของนายเซอร์เกีร์ ลีโอนิโดวิช แมกนิทสกี (Sergei Leonidovich Magnitsky)¹⁵ สิ่งสำคัญที่ทำให้รัสเซียรับไม่ได้ก็คือการปรับนโยบายของสหภาพยุโรปที่พยายามเข้าไปมีอิทธิพลในอดีตรัฐต่างๆ ของสหภาพโซเวียตแต่ไม่รวมรัสเซียและประเทศต่างๆ จากเอเชียกลาง จำนวน 6 ประเทศ ประกอบไปด้วย ยูเครน เบลารุส มอลโดวา จอร์เจีย อาร์เมเนีย และอาร์เซอร์ไบจัน โดยเรียกว่า

¹⁴ นายมิกาคิล บอริสโซวิช โคดอร์คอฟสกี (Mikhail Khodorkovsky) มหาเศรษฐีด้านการพลังงานรัสเซีย อดีตเจ้าของบริษัทน้ำมัน “ยูคอส” (Yukos) และศัตรูทางการเมืองประธานาธิบดีรัสเซีย วลาดิมีร์ ปูติน ถูกศาลรัสเซียสั่งจำคุกในข้อหาเลี่ยงภาษี การยักยอกเงิน และขโมยน้ำมันในปี ค.ศ. 2003 หลังจากออกจากเรือนจำในกรุงมอสโก เขาได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในกรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ ผู้นำรัสเซียยังคงมองว่าตัวเขาเป็นภัยคุกคามเนื่องจากการให้ความช่วยเหลือผู้สมัครทางการเมืองรัสเซียที่อยู่ในประเทศ (Korotov, Shekshnia, Florent-Treacy, & Vries, 2016)

¹⁵ นายเซอร์เกีร์ ลีโอนิโดวิช แมกนิทสกี (Sergei Leonidovich Magnitsky) ที่ปรึกษาทางด้านภาษีชาวรัสเซีย ถูกจับกุมในปี ค.ศ. 2008 เขาเสียชีวิตภายหลังจากการถูกจับกุมเป็นระยะเวลา 11 เดือนโดยไม่มีการพิจารณา คดี เขาถูกปฏิเสธการให้เยี่ยมจากครอบครัวของเขา และพบว่าเขาป่วยเป็นน้ำในถุงน้ำดีแต่ก็ถูกปฏิเสธการรักษาพยาบาล พบร่องรอยการทรมานและการทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงก่อนเสียชีวิต การเสียชีวิตของเขาส่งสร้างความไม่พอใจและก่อให้เกิดกระแสอภิปรายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในเรือนจำเป็นวงกว้าง จนก่อให้เกิดความสนใจจากสื่อต่างประเทศและก่อให้เกิดการสืบสวนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในข้อหาฉ้อโกง การโจรกรรมและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัสเซีย และกลายมาเป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศ เมื่อเจ้าหน้าที่รัสเซียหลายสิบนายถูกห้ามไม่ให้เข้าสหรัฐฯ สหภาพยุโรป และแคนาดา รวมทั้งอายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่เหล่านี้เนื่องจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตายของแมกนิทสกี (Bidder, 2019)

“โครงการหุ้นส่วนตะวันออก” (Eastern Partnership: EaP) โดยสหภาพยุโรปเริ่มต้นนโยบายนี้ ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2009 ภายหลังสงครามระหว่างรัสเซีย-จอร์เจีย (Sergunin, 2013) หากพิจารณาในเบื้องต้นแล้วโครงการหุ้นส่วนตะวันออกเป็นการแข่งขันพันธมิตรกันระหว่าง สหภาพยุโรปกับรัสเซีย โดยสหภาพยุโรปต้องการขยายเครือข่ายออกไปทางด้านตะวันออกผนวก บรรดาประเทศที่เคยรวมอยู่ในสหภาพโซเวียต ทั้งนี้ สหภาพยุโรปได้จัดประชุมสุดยอด “ความเป็นหุ้นส่วนตะวันออก” กับ 6 ประเทศดังกล่าว ที่กรุงวิลนีอุส เมืองหลวงลิทัวเนีย ระหว่างวันที่ 28-29 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 โดยมีวาระสำคัญอยู่ที่การลงนามข้อตกลงรวมกลุ่ม (Association Agreement) กระชับความสัมพันธ์ด้านการเมืองและการค้า ซึ่งจะนำไปสู่ กระบวนการเจรจาเพื่อเข้าเป็นสมาชิกอยู่ในภายหน้า โดยจอร์เจียกับมอลโดวาตกลงที่จะลงนาม กับสหภาพยุโรป ในขณะที่ยูเครนเป้าหมายหลักที่สหภาพยุโรปต้องการเปลี่ยนใจกะทันหัน ไม่ลงนามเนื่องจากถูกกดดันจากรัสเซีย อาร์เมเนียปฏิเสธที่จะลงนามกับสหภาพยุโรปแต่เลือก เข้าร่วมกลุ่มสหภาพศุลกากรที่รัสเซียตั้งขึ้นเพื่อเสริมสร้างให้เป็นกลุ่มการค้าคู่แข่งของสหภาพ ยุโรป ด้วยการรวมตัวบรรดาประเทศที่เคยอยู่ในเครือข่ายสหภาพโซเวียตให้ได้มากที่สุด ซึ่งสำหรับรัสเซียแล้วไม่สามารถยอมรับโครงการดังกล่าวของสหภาพยุโรปได้ เนื่องจากทั้ง 6 ประเทศเป็นเขตอิทธิพลของตน อีกทั้งยังก่อกวนต่ออัตลักษณ์เชิงปทัสสถานของสหภาพยุโรป ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมตลาดเสรี ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ซึ่งรัสเซียมองการส่งออก ประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในหลายกรณีเช่น การปฏิวัติสีส้มในยูเครนว่า เป็น ‘การสมคบคิดของโลกตะวันตก’ ที่จะสกัดกั้นรัสเซีย

(5) นโยบายต่างประเทศรัสเซียสมัยประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 3 (ค.ศ. 2013-2018)

ในปี ค.ศ. 2012 นายวลาดิมีร์ปูตินได้รับเลือกตั้งให้กลับมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี แห่งสหพันธรัฐรัสเซียอีกครั้งเป็นสมัยที่ 3 ในระยะนี้นายวลาดิมีร์ ปูตินมีความพยายามที่จะทำให้ สหพันธรัฐรัสเซียคงความเป็นประเทศมหาอำนาจในระดับภูมิภาคเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูตินและลัทธิปูติน (Putinism) ในการชี้นำนโยบายต่างประเทศรัสเซีย ระบบ การปกครองของรัสเซียสนับสนุนให้ผู้นำรัสเซียมีความเป็นเผด็จการมากขึ้น ในช่วงการปกครอง ของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินเกือบ 2 ทศวรรษ ส่งผลให้ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินมีอิสระ ในการกำหนดนโยบายมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของ รัสเซีย เช่น นโยบายแทรกแซงการเมืองของยูเครนในปี ค.ศ. 2013 การแทรกแซงทางทหารซีเรีย ในปี ค.ศ. 2014 และการแทรกแซงการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2016 นโยบายเหล่านี้ไม่เป็นไปตามหลักการขอกฎหมายระหว่างประเทศแต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงชัยชนะ

ทางความคิดของเขาที่ไม่เอียงไปในแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งในการกำหนดรูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่มีรูปแบบเฉพาะ ในขณะที่ชาติมหาอำนาจอื่นแทรกแซงชาติอื่นเพื่อเสริมอำนาจของตน การแทรกแซงของรัสเซียเหนือซีเรียในปีค.ศ. 2012 หรือลิเบียในปีค.ศ. 2011 ทำเพื่อผลประโยชน์ในอำนาจและศักดิ์ศรีของรัสเซีย (McFaul, 2020)

ในช่วงปี ค.ศ. 2013 เกิดเหตุการณ์ประท้วงใหญ่ที่กรุงเคียฟ ประเทศยูเครน ประชาชนบางส่วนที่เรียกร้องให้ผู้นำประเทศลงนามในสัญญาความร่วมมือกับสหภาพยุโรป รวมถึงเรียกร้องให้มีการถอดถอนประธานาธิบดีวิกเตอร์ ยานูโควิชที่ให้การสนับสนุนรัสเซียออกจากตำแหน่ง ซึ่งต่อมาถูกเรียกว่าเป็น “ขบวนการยูโรไมดาน” (Euromaidan) (Cosgrove, 2020, pp. 8-9) เหตุการณ์ความไม่สงบของประเทศไทยส่งผลต่อความสัมพันธ์กับสหพันธรัฐรัสเซียโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ชาวยูเครนไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยเฉพาะยูเครนตะวันออกเฉียงใต้และคาบสมุทรไครเมียซึ่งมีความผูกพันกับสหพันธรัฐรัสเซียอย่างมาก ต่างจากยูเครนตะวันตกที่มองว่าประวัติศาสตร์ของตนนั้นแยกออกจากสหพันธรัฐรัสเซียอย่างชัดเจน เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลทำให้สาธารณรัฐปกครองตนเองไครเมีย (Republic of Crimea) ที่อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศไทยแสดงออกถึงความไม่ต้องการที่จะอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศไทยต่อไป จึงเป็นโอกาสให้สหพันธรัฐรัสเซียเข้าแทรกแซงทางการเมืองในไครเมีย โดยสหพันธรัฐรัสเซียได้ให้การสนับสนุนกองกำลังทหารและรถถังเพื่อเข้าร่วมกับกองกำลังท้องถิ่นเข้าบุกยึดสถานที่ราชการสนามบินและปิดล้อมกองกำลังทหารยูเครนในไครเมียด้วย ซึ่งอ้างเหตุผลว่าต้องการปกป้องชาวรัสเซียในไครเมียที่อาศัยอยู่เกินครึ่งของจำนวนประชากรทั้งหมด (Cosgrove, 2020, pp. 13-15) เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การลงประชามติของพลเมืองไครเมียที่ต้องการแยกตัวออกมาเป็นรัฐเอกราชและเข้าร่วมกับสหพันธรัฐรัสเซียในวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2014 ซึ่งผลจากการลงประชามติมีผู้ออกมาใช้สิทธิลงประชามติร้อยละ 83 เห็นด้วยร้อยละ 96 ที่จะเข้าร่วมกับประเทศรัสเซีย (Collett-White & Popeski, 2014) ต่อมาในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 2014 รัฐสภาแห่งสาธารณรัฐปกครองตนเองไครเมียได้ประกาศเอกราชจากยูเครนอย่างเป็นทางการ การกระทำดังกล่าวได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสหพันธรัฐรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็นการถูกประณามรวมถึงการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจทางโลกตะวันตก ทำให้สหพันธรัฐรัสเซียเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำในรอบหลายปี ส่งผลให้รัสเซียปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญ โดยดำเนินนโยบายหันกลับสู่ตะวันออก (Russia’s “turn to the East” policy) หรือ “Povorot na Vostok” โดยมุ่งเน้นภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia - Pacific Region: APR) เป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ (ธัญสุดา เทพกุล, 2561)

แนวคิดหันกลับสู่ตะวันออกของรัสเซียไม่ใช่เรื่องใหม่ ในอดีตรัสเซียเคยประกาศแนวคิดมุ่งสู่ตะวันออกหลายครั้ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากสถานการณ์การเมืองภายในประเทศ

เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้รัสเซียต้องเลือกดำเนินนโยบายมุ่งสู่ตะวันออกในครั้งนี้มีสาเหตุสำคัญสามประการคือ 1) ความพยายามของรัสเซียที่จะต่อต้านการเป็นมหาอำนาจขั้วเดียวของสหรัฐอเมริกา 2) การที่สหรัฐฯ และพันธมิตรตะวันตกคว่ำบาตรรัสเซีย ในกรณีสงครามรัสเซีย-จอร์เจีย ค.ศ. 2008 นั้นส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจรัสเซียเป็นอย่างมาก และ 3)วิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเงินในช่วงปี ค.ศ. 2008-2009 ที่ก่อให้เกิดความอ่อนแอทางเศรษฐกิจของตะวันตกประกอบกับการผงาดขึ้นมาของจีนที่นำพาเอเชียให้กลายเป็นตัวแสดงที่สำคัญและจำเป็นต่อระบบระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น ทำให้รัสเซียเชื่อว่าการเติบโตของเอเชียจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจของโลก รัสเซียหันมาดำเนินนโยบายหันกลับสู่ตะวันออกอย่างจริงจังในปี ค.ศ. 2010 (ธัญสุตา เทพกุล, 2561, น. 119-120) โดยมีเป้าหมายเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของรัสเซียในด้านการเมืองและเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญทางภูมิยุทธศาสตร์ทำให้รัสเซียจะต้องพัฒนาพื้นที่ในเขตไซบีเรียและตะวันออกไกลของรัสเซียรวมทั้งการกระตุ้นการลงทุนจากต่างประเทศและการพัฒนาเส้นทางรถไฟสายทรานส์ไซบีเรียเพื่อเชื่อมต่อรัสเซียกับประเทศต่างๆ ภายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Dave, 2016) เห็นได้จากการจัดประชุมพิเศษ ณ เมืองฮาบาร์อฟสค์ (Khabarovsk) ที่ตั้งอยู่ ณ ภูมิภาคตะวันออกไกล เป็นต้น

นอกจากการผนวกไครเมียเป็นส่วนหนึ่งของตนเองในปี ค.ศ. 2014 แล้ว รัสเซียเลือกที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่ารัสเซียจะไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐฯ และพันธมิตรตะวันตกอีกต่อไปนั่นก็คือ ในปี ค.ศ. 2015 รัสเซียได้ตัดสินใจเข้าแทรกแซงสงครามการเมืองในประเทศซีเรีย ส่งผลทำให้สถานการณ์ในซีเรียเกิดการพลิกผันและทำให้รัสเซียมีที่ยืนที่มั่นคงในภูมิภาคตะวันออกกลาง (อาทิศย์ ทองอินทร์, 2561) รัสเซียเริ่มหันกลับมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาอีกครั้ง ในทศวรรษที่ 2000 ก่อนการแทรกแซงทางด้านการทหารต่อซีเรีย สาเหตุสำคัญที่ทำให้รัสเซียหันกลับมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคนี้มีหลายประการด้วยกัน (Talbot & Lovotti, 2019, pp. 36-38) คือ ประการแรก ความหวาดกลัวต่อการก่อการร้ายของผู้ก่อการร้ายที่นับถือศาสนาอิสลาม ช่วยผลักดันให้รัสเซียหันมาให้ความสำคัญด้านความมั่นคงกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาที่มีระบบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน รัสเซียเข้ามามีอิทธิพลต่อภูมิภาคนี้อย่างเต็มที่ภายหลังจากเหตุการณ์อาหรับสปริงส์ (Arab Springs) และการแข่งขันกันระหว่างอิหร่านและซาอุดีอาระเบียได้เปิดโอกาสให้รัสเซียเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ที่สำคัญคือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับอิสราเอล (Rumer, 2019) ประการที่สอง รัสเซียและซีเรียนั้นมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างแน่นแฟ้นกันมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้วตั้งแต่ในสมัยของนายฮาเฟซ อัสซาด บิดาของ

นายบาซาร์ อัล อัสซาด ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีซีเรีย หลังประสบความสำเร็จกับการก่อรัฐประหารในปี ค.ศ. 1970 ตลอดเรื่อยมาจนถึงในปัจจุบันในสมัยของนายบาซาร์ อัล อัสซาด ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการทหาร โดยรัสเซียนั้นเป็นผู้ขายอาวุธรายใหญ่ที่สุดให้แก่รัฐบาลซีเรีย (Kuimova, 2019) ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของรัสเซียในการค้าอาวุธถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้รัสเซียเข้าไปมีบทบาทในสงครามกลางเมืองซีเรียเพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ ขณะเดียวกัน รัฐบาลซีเรียได้อนุญาตให้รัสเซียเข้ามาตั้งฐานทัพเรือในประเทศบริเวณเมืองทาร์ทัส โดยฐานทัพเรือแห่งนี้เป็นเป็นฐานทัพเรือในภูมิภาคตะวันออกกลางเพียงแห่งเดียวของรัสเซีย และเป็นจุดในการขนถ่ายอาวุธยุทธโปกรณ์ให้แก่รัฐบาลซีเรีย รวมถึงเป็นพื้นที่ที่รัสเซียใช้โต้ตอบการโจมตีซีเรียของสหรัฐฯ ด้วยการส่งเรือรบเข้าไปประจำการ เพื่อแสดงให้เห็นเชิงสัญลักษณ์ว่า รัสเซียพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสหรัฐฯ (ชาญวิทย์ เกี่ยมอุดม, 2560) ประการที่สามรัสเซียต้องการฟื้นคืนสถานะความเป็นมหาอำนาจในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เหมือนกับสมัยสหภาพโซเวียต ท่าทีของรัสเซียที่ให้การปกป้องรัฐบาลอัล อัสซาด ไม่เพียงแต่ต้องการรักษาสัญญาค้าอาวุธของรัสเซียกับซีเรีย การลงทุนของรัสเซียด้านน้ำมันในซีเรีย และการปกป้องฐานทัพเรือของรัสเซียในภูมิภาคตะวันออกกลางเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของรัสเซียในการดำเนินการอย่างเด็ดเดี่ยวในการปกป้องพันธมิตรของตน ในภูมิภาคตะวันออกกลางเพื่อป้องกันการบังคับการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครอง และการดำรงรักษาสภาพความเป็นรัฐของประเทศซีเรียเอาไว้ โดยเน้นความเป็นพหุนิยมและความมีหลายขั้วอำนาจตามแนวทางพื้นฐานการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตน (Stepanova, 2016)

หากพิจารณาในแง่ผลประโยชน์แห่งชาติของรัสเซียแล้วพบว่าหากสมรภูมิความขัดแย้งในซีเรีย จบลงที่ชัยชนะของฝ่ายสหรัฐฯ อาจส่งผลให้ซีเรียต้องเปลี่ยนจากการเป็นพันธมิตรของรัสเซียไปเป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ สิ่งที่รัสเซียกลัวก็คือการล่มสลายของรัฐบาลอัล อัสซาดจะนำไปสู่การแพร่กระจายของผู้ก่อการร้ายขบวนการมุสลิมสุดโต่ง (Sunni Fundamentalist Movement) ที่นำโดยซาอุดีอาระเบียเข้ามาในพื้นที่ของรัสเซีย (Katz, 2012) และอาจจะนำไปสู่โครงการวางท่อก๊าซจากซีเรียผ่านตุรกีแล้วก็ไปเข้าในยุโรป เพื่อที่จะให้ชาติตะวันตกลดการพึ่งพิงพลังงานจากรัสเซีย ซึ่งจะทำให้รัสเซียจะสูญเสียอำนาจต่อรองกับยุโรป และอาจถูกคว่ำบาตรจากบรรดาชาติตะวันตกได้โดยง่าย ซึ่งนี่เป็นเหตุผลที่ทำให้รัสเซียยอมแพ้ในสมรภูมินี้ไม่ได้ (แก้วตา ปานมงคล, 2561)

5. นโยบายต่างประเทศรัสเซียสมัยประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 4 (ค.ศ. 2018-2024)

ในช่วงปลายของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 3 สถานะของประธานาธิบดีนายวลาดิมีร์ ปูติน กลับถูกสั่นคลอนด้วยสถานการณ์ภายในประเทศ การประท้วงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในหลายๆ เมืองใหญ่ทั่วรัสเซีย (Heintz, 2018) สะท้อนให้เห็นถึงความไม่พอใจต่อการดำเนินนโยบายทั้งในประเทศและต่างประเทศของรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่างประเทศที่ถูกมาตรการคว่ำบาตรอย่างรุนแรงจากสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรตะวันตก ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินและบรรดาผู้กำหนดนโยบายในมอสโกต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างและท้าทายจากเดิม สถานการณ์ระหว่างประเทศที่ผู้นำรัสเซียคาดการณ์ไว้กลับล้มเหลวไม่เป็นไปตามที่ได้คาดการณ์ เช่น การคาดการณ์ว่ามาตรการคว่ำบาตรจากสหรัฐฯ และตะวันตกจะไม่ใช้มาตรการที่รุนแรงและยาวนานต่อเนื่องกับรัสเซีย การคาดการณ์ว่านายโดนัลด์ ทรัมป์จะได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาอีกสมัยและกลับมาดำเนินนโยบายที่เป็นมิตรกับรัสเซีย การคาดการณ์ว่าการเข้าแทรกแซงทางทหารต่อซีเรียจะทำได้โดยง่ายแต่ก็ไม่เป็นเช่นนั้น (Liik, 2018) เวทีการเมืองระหว่างประเทศมีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมายจนไม่สามารถคาดการณ์ได้และมีความซับซ้อนกว่าที่ผู้นำรัสเซียคาดการณ์ไว้ ก่อให้เกิดกระแสการอภิปรายและเรียกร้องจากบรรดานักวิชาการและเทคโนโลยีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและทางด้านเศรษฐศาสตร์ออกมากดดันให้ผู้นำรัสเซียทบทวนและปรับปรุงนโยบายต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูและปรับปรุงความสัมพันธ์กับตะวันตก รวมถึงการหันกลับมาให้ความสำคัญกับนโยบายภายในประเทศมากกว่าที่จะทุ่มเทงบประมาณและความสนใจไปที่นโยบายต่างประเทศ (Liik, 2018) โดยเฉพาะการทุ่มเทงบประมาณไปยังการรักษาแหลมไครเมีย และปฏิบัติการทางทหารที่ซีเรียที่ทำให้รัสเซียต้องเสียงบประมาณจำนวนมาก ก่อให้เกิดคำถามจำนวนมากว่าในสมัยการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 4 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียจะดำเนินไปในทิศทางใด จะเหมือนหรือแตกต่างจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยที่สามหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในฐานะมหาอำนาจย่อมส่งผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงรัฐต่างๆ ในประชาคมอาเซียนของเราที่เป็นรัฐขนาดเล็กด้วย

5.1 นโยบายต่างประเทศสมัยประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 4 โดยทั่วไป

จากการศึกษาพบว่าหัวใจสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินในสมัยที่ 4 นั้น ได้แก่การทำให้รัสเซียกลับมามีบทบาทและอิทธิพลในฐานะ

ผู้เล่นสำคัญของโลกให้ได้ (Ministry of Foreign Affairs of Russian Federation, 2016) แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่มีความเป็นไปได้คือการดำเนินนโยบายแบบหลายทิศทาง (Multi - Vector) โดยเหตุผลที่รัสเซียต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบหลายทิศทาง มีเหตุผลสำคัญดังนี้ (Busygina & Filippov, 2021) ประการแรก รัสเซียมีอาณาเขตที่กว้างใหญ่ มีเส้นเขตแดนที่ยาวประมาณ 20,139 กิโลเมตร มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมากถึง 14 ประเทศ ได้แก่ นอร์เวย์ ยูเครน เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ เบลารุส จอร์เจีย อาเซอร์ไบจาน คาซัคสถาน มองโกเลีย จีน และเกาหลีเหนือ ต่างจากประเทศอื่นที่มีขนาดเล็ก ดังนั้น รัสเซียจึงต้องเผชิญหน้ากับปัญหาระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นทั้งเก่าและใหม่ ในหลากหลายภูมิภาคทั้งยุโรป คอเคซัส ยุโรปตะวันออก เอเชียกลาง เอเชียแปซิฟิก เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น ประการที่สอง รัสเซียมีทรัพยากรธรรมชาติและประชากรจำนวนมาก มีศักยภาพทางด้านการทหาร การฟื้นตัวทางด้านเศรษฐกิจทำให้รัสเซียมีบทบาทเป็นผู้เล่นหลักทั้งในภูมิภาคและระดับโลก นอกจากนี้ รัสเซียยังเป็นผู้เล่นหลักในองค์กรระหว่างประเทศ ความปรารถนาของรัสเซียที่ต้องการกลับมาเป็นมหาอำนาจในเวทีการเมืองระหว่างประเทศรัสเซียมีความเต็มใจที่สามารถมีบทบาทและส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆ ทั่วโลกตั้งแต่เหตุการณ์ในซีเรีย ลิเบีย เวเนซุเอลา และประเทศต่างๆ ในแอฟริกา รัสเซียยังเปลี่ยนจุดศูนย์กลางของนโยบายต่างประเทศของรัสเซียไปยังประเทศที่ไม่ใช่ตะวันตก โดยเน้นไปที่จีน อินเดีย และตุรกี รวมถึงดินแดนที่เรียกว่า “Greater Eurasia”¹⁶ (Lo, 2018) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบายสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) (กิตติมา พวงชิงงาม, 2562) ที่รัสเซียเร่งผลักดันขยายความร่วมมือและเพิ่มจำนวนสมาชิกมากขึ้น ในปัจจุบัน เหตุผลส่วนหนึ่งคือมาตรการด้านการรักษาความปลอดภัยโดยควบคุมพื้นที่หลังยุคสหภาพโซเวียต เมื่อเผชิญกับอิทธิพลที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วขององค์การนาโต้ที่เข้าแทรกแซงการเมืองภายในประเทศของเมืองนอกใกล้ชิดของรัสเซีย เช่น การกระตุ้นให้เกิดการปฏิวัติสี การขยายตัวของจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) รัสเซียมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์ต่อประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินและรัสเซีย เป็นการบ่อนทำลายและทำให้อิทธิพลของรัสเซียในภูมิภาคลดลง (Busygina & Filippov, 2021) อีกเหตุผลหนึ่งก็คือเพื่อก่อให้เกิดเสถียรภาพทางด้านการทหารและการเมืองในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้มั่นใจว่ากองทัพเรือรัสเซียสามารถคงอยู่ในภูมิภาคได้อย่างถาวรและ

¹⁶ ในที่นี้ หมายถึง ดินแดนที่ประกอบไปด้วยทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย ในปัจจุบันคือ ประเทศที่เคยอยู่ภายใต้อดีตสหภาพโซเวียต ได้แก่ ประเทศในเอเชียกลาง คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน อุซเบกิสถาน ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน และประเทศในคอเคซัส อาร์เมเนีย จอร์เจีย อาเซอร์ไบจาน

สามารถขยายเส้นทางจากภูมิภาคไครเมียและคราสโนดาร์ของรัสเซีย ไปยังประเทศต่างๆ ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (ÖzsaGlam, 2020)

เป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของรัสเซียในมุมมองของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ได้วางองค์ประกอบทางยุทธศาสตร์เอาไว้ 3 ประการด้วยกัน ประกอบด้วย 1) การสร้างดุลอำนาจ ในระบบเวทีการเมืองระหว่างประเทศขึ้นมาใหม่และดีกว่าเดิม โดยมีเป้าประสงค์คือต้องการ สร้างโลกที่มีหลายขั้วอำนาจแทนโลกขั้วอำนาจเดียวที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นตัวแสดงหลัก รัสเซีย ต้องการเห็นตัวแสดงที่เป็นมหาอำนาจอื่นๆ ที่เคารพต่อผลประโยชน์ของรัสเซีย แทนการเห็นว่า รัสเซียเป็นปรปักษ์ 2) เปิดกว้างในการเข้าถึงตลาดใหม่เพื่อการระดมทุนและการส่งออกเพื่อ ลดหรือกำจัดปัญหาการโดนคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากชาติตะวันตก รวมถึงการขยายตลาด สำหรับการส่งออกอาวุธ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติของรัสเซีย และ 3) การส่งเสริมอิทธิพลเข้าไป ในภูมิภาคที่เป็นสหภาพโซเวียตเดิม คือ เข้าไปมีอิทธิพลและอำนาจในพื้นที่อิทธิพลเดิมและใหม่ รัสเซียแสวงหาที่จะสร้างรูปแบบนโยบายต่างประเทศ และมีอิทธิพลต่อรัฐบาลของรัฐเพื่อนบ้าน (สนธิ นวกุล และสุภาณี นวกุล, 2563, น. 528) การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย ในสมัยที่นายวลาดิมีร์ ปูตินดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียในวาระที่ 4 อยู่บนทาง 2 แพร่ง ที่ต้องเผชิญกับทางเลือกทางกลยุทธ์ที่สำคัญระหว่าง 1) การดำเนินนโยบาย ต่างประเทศที่ยั่วด้วยการท้าทายสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรในยุโรปเพื่อเพิ่มสถานะของรัสเซีย ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ กับ 2) นโยบายต่างประเทศที่ลดความแข็งแกร่งลงเพื่อให้มั่นใจ ได้ว่ารัสเซียจะไม่ตกอยู่ท่ามกลางอันตรายอีกต่อไป

5.2 นโยบายต่อสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป

สืบเนื่องมาจากนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ในสมัยที่ 3 ความสัมพันธ์กับตะวันตกได้ลดความสำคัญลง (Rácz & Nič, 2021) วิฤติความสัมพันธ์ระหว่าง รัสเซียกับชาติตะวันตก ความตึงเครียดทางด้านการทหารระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป และความรู้สึกถึงการหักหลังไม่ปฏิบัติตามคำพูดของสหรัฐฯ และตะวันตก ส่งผลให้รัสเซียไม่เลือกแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบทวิภาคหรือเลือกตะวันตก เป็นศูนย์กลางในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016 หลังจากประเทศตะวันตกกล่าวประณามการโจมตีทางอากาศของรัสเซียในซีเรียและเรียกร้อง ให้ประธานาธิบดีปูตินยุติการโจมตีในฐานะผู้นำการเจรจาเพื่อสันติภาพของสงครามกลางเมือง ซีเรีย นายคิมทรี เมตเวเดฟนายกรัฐมนตรีของรัสเซียได้กล่าวสุนทรพจน์ในการประชุมความมั่นคง ที่เมืองมิวนิก ประเทศเยอรมนี ว่า “โลกกำลังเข้าสู่สงครามเย็นครั้งใหม่” (New Cold War) เอกสารยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2017 (The 2017 US

National Security Strategy) รวมถึงยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ปี ค.ศ. 2018 (The 2018 National Defense Strategy) และ การทบทวนท่าทางนิวเคลียร์ (Nuclear Posture Review: NPR) ของสหรัฐอเมริการะบุว่า รัสเซียเป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่สุดพอๆ กับจีน (Committee on Armed Services House of Representatives, 2018) ในขณะที่รัสเซียประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน มองว่าประเทศตะวันตกอย่างสหรัฐฯ เป็น “ผู้จุดชนวนสงครามเย็นยุคใหม่” ด้วยการ “ทรยศ” ต่อสนธิสัญญาที่ตัวเองเคยให้ไว้ หลังจากที่รัฐบาลอเมริกันได้ฉีกสนธิสัญญาจำกัดอาวุธพิสัยกลาง (Intermediate-Range Nuclear Force Treaty: INF) เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019 ที่อดีตประธานาธิบดี “โรนัลด์ เรแกน” ของสหรัฐฯ และอดีตประธานาธิบดี “มิกฮาอิล กอร์บาชอฟ” แห่งสหภาพโซเวียต ได้เคยร่วมลงนามเอาไว้เมื่อปี ค.ศ. 1987 (Putin, 2019) ความตึงเครียดได้ทวีความรุนแรงเมื่อสหรัฐฯ ได้ประกาศนำเอาระบบป้องกันขีปนาวุธทางยุทธศาสตร์ออกมาใช้ รัสเซียตอบโต้ด้วยการกล่าวถึงศักยภาพทางด้านการทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ชนิดใหม่ของรัสเซีย เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 2021 ถึงความสำเร็จในการทดลองของอาวุธต่างๆ ของรัสเซีย เช่น จรวดนำวิถีพลังงานนิวเคลียร์ โดรนใต้น้ำ พลังงานนิวเคลียร์ อาวุธแสงเลเซอร์ และขีปนาวุธไฮเปอร์โซนิก “Hypersonic Zircon missile” หรือ “3M22 Zircon Hypersonic missile” จรวดร่อน Avangard (Russell, 2021) โดยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ได้กล่าวว่าอาวุธรุ่นใหม่ของรัสเซียไม่มีกองทัพใดเทียบเคียงได้ และจะทำให้ระบบป้องกันขีปนาวุธขององค์การนาโต้ กลายเป็นอุปกรณ์ไร้ประโยชน์ (Putin, 2018) ซึ่งได้สร้างความตื่นตระหนกให้กับบรรดาชาติตะวันตกเป็นอย่างมาก ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินยังกล่าวอีกด้วยว่า ด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์รุ่นใหม่ของรัสเซียนี้จะทำให้ทุกประเทศต้องหันมาพึ่งรัสเซียมากขึ้น (Rajagopalan, 2021) เป็นผลมาจากความสำเร็จจากการปฏิรูปกองทัพของรัสเซีย การปฏิรูปกองทัพรัสเซียมีเหตุมาจากความล้มเหลวของปฏิบัติการทางทหารของกองทัพรัสเซียในสงครามรัสเซีย-จอร์เจีย ปี ค.ศ. 2008 แม้รัสเซียจะชนะแต่ก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก แม้กับกองทัพที่มีขนาดแตกต่างกันมาก

รัสเซียเริ่มการปฏิรูปกองทัพในปี ค.ศ. 2008 ภายใต้โครงการปฏิรูปกองทัพ “โฉมใหม่” ของนายอนาโตลี เอดูอาโดวิช เซร์ดยูคอฟ (Anatoly Eduardovich Serdyukov) ซึ่งเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมรัสเซีย ซึ่งถูกปลดจากตำแหน่งในปีค.ศ. 2012 เนื่องจากข่าวอื้อฉาวเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน การปฏิรูปกองทัพยังคงดำเนินต่อไปภายใต้การนำของพลเอกเซอร์เก คูซุเกโตวิช ชอยกู (Sergey Kuzhugetovich Shoigu) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมรัสเซียคนปัจจุบัน ส่งผลให้กองทัพรัสเซียมีความสามารถทางการรบ มีศักยภาพ มีระเบียบวินัย มีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น (de Haas, 2011) ความสามารถของกองทัพรัสเซียเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้การสนับสนุนการดำเนินนโยบาย

ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศของรัสเซีย กองทัพเป็นเครื่องมือของรัฐในการดำเนินนโยบายด้านความปลอดภัยภายในประเทศในการป้องกันภัยคุกคามจากกลุ่มก่อการร้ายต่างๆ ภายในประเทศ เช่น เชชเนีย ดาเกสถาน อินกูเชเทีย เป็นต้น ในขณะที่กองทัพเป็นเครื่องมือสำคัญของรัสเซียในการเข้าไปแทรกแซงการเมืองระหว่างในยูเครนและอดีตประเทศสหภาพโซเวียต ในปี ค.ศ. 2014

จากประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาตลอดระยะเวลา 25 ปี หลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต รัสเซียมองว่าความเชื่อถือและไว้วางใจในสหรัฐอเมริกาพันธมิตรตะวันตกและระเบียบโลกใหม่กลับส่งผลร้ายต่อรัสเซีย รัสเซียคาดหวังว่าจะได้รับสถานะที่เท่าเทียมกันกับโลกตะวันตกแต่บรรดาหาอำนาจตะวันตกกลับอาศัยประโยชน์จากความไว้นื้อเชื่อใจของรัสเซียเข้าทำลายเศรษฐกิจของรัสเซีย หลายครั้งที่รัสเซียพยายามที่จะสร้างความร่วมมือทางด้านยุทธศาสตร์กับสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก แต่ความพยายามเหล่านั้นกลับถูกสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปลดทอนลง (Ivanov, 2018) นโยบายต่างประเทศของรัสเซียภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินนั้นในสมัยที่เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียสมัยที่ 4 นั้น พิจารณาแล้วตั้งอยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองแบบดั้งเดิม บนความรู้สึกของ “ความอับอายอดสูแห่งชาติ” (National Humiliation) ประกอบกับความเชื่อมั่นที่ว่า “รัสเซียเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ระดับโลก” (Global Great Power) และความรู้สึกไม่มั่นคงที่ยั่งยืน นี่คือทัศนคติของคนรัสเซียในการมองนโยบายต่างประเทศของรัสเซียและทัศนคตินี้จะดำเนินต่อไปอีกเช่นนี้หลายทศวรรษ ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน เชื่อว่ารัสเซียควรใช้สิ่งที่รัสเซียมีให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ นั่นคือ 1) อำนาจทางการทหาร และ 2) ภูมิรัฐศาสตร์ของรัสเซีย (Lo, 2018)

สำหรับนโยบายกับสหรัฐฯ และตะวันตกนั้น ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ยังเลือกที่จะยืนกรานดำเนินนโยบายยั่วยุและเผชิญหน้ากับตะวันตก ได้แก่ การส่งกองกำลังมาประชิดชายแดนที่ติดกับภูมิภาคดอนบาสส์ (Donbass) ทางภาคตะวันออกของยูเครน การทำกิจกรรมทางด้านการทหารเช่นการซ้อมรบของรัสเซียใกล้พรมแดนนาโต ที่ทอดยาวจากทะเลบอลติกจนถึงทะเลดำ การให้การสนับสนุนประธานาธิบดีบาซาร์อัล อัสซาดของซีเรีย และการให้การสนับสนุนประธานาธิบดีนิโคลัส มาดูโร ของเวเนซุเอลาที่ถูกสหรัฐฯ และประเทศต่างๆ ในยุโรปคว่ำบาตร และถูกลอบสังหารจากสหรัฐฯ โดยใช้โดรนลอบสังหารในปี ค.ศ. 2019 แต่ไม่สำเร็จ (NATO, 2021) รวมถึงการเสริมสร้างกองกำลังอาวุธนิวเคลียร์อย่างแข็งแกร่ง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในปีค.ศ. 2020 เกิดสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น ผลจากการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกแรกนั้นได้สร้างความเสียหายให้กับระบบเศรษฐกิจของรัสเซียเป็นอย่างมาก ประกอบกับราคาน้ำมันที่อยู่ในระดับต่ำและความวุ่นวายทางการเมือง

ภายในประเทศ ทำให้สถานะทางการเมืองของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินนั้นต้องสั่นคลอน ความนิยมของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินลดต่ำลง ทำให้ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ต้องจัดให้มีการลงคะแนนเสียงระดับชาติในการปฏิรูปรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐรัสเซีย ในวันที่ 1 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 2020 เพื่อให้เขาสามารถลงสมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีของรัสเซียได้ต่อไปภายหลังจากที่เขาจะหมดวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสหพันธรัฐรัสเซียในปี ค.ศ. 2024 นี้ ซึ่งทำให้เขาสามารถควบคุมอำนาจใน Kremlin ได้ต่อไปเมื่อเขาหมดอำนาจลง (Rácz & Nič, 2021)

5.3 นโยบายต่อภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกา (*the Middle East and North Africa: MENA*)

สำหรับภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกา พบว่ารัสเซียได้กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกา ซึ่งเป็นผลมาจากการแทรกแซงในซีเรียในปี ค.ศ. 2015 หลังจากทีรัสเซียไม่ได้เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกามาเป็นเวลากว่าทศวรรษ รัสเซียได้เลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยปรับให้เข้ากับความเป็นพหุนิยมการมีหลายขั้วอำนาจตามแนวทางพื้นฐานการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตน (Olivier & Suchkov, 2015) ซึ่งในทางปฏิบัติรัสเซียได้กำหนดกลยุทธ์หลัก 3 ประการในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตนต่อภูมิภาคตะวันออกกลาง ประกอบด้วย 1) การดำเนินนโยบายต่างประเทศภายในภูมิภาคแบบหลากหลายทิศทางและในทุกสาขา 2) ความพยายามอย่างชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงที่เน้นสหรัฐฯ เป็นศูนย์กลางไปสู่แนวทางที่เน้นภูมิภาคเป็นศูนย์กลางมากขึ้น 3) การระบุและแสวงหาผลประโยชน์ของรัสเซียในความร่วมมือในระดับภูมิภาค (ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคง) ในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นสิ่งที่รัสเซียได้มาตั้งแต่มิถุนายน ค.ศ. 2010 อันเป็นผลมาจากการสู้รบในซีเรีย โดยรัสเซียจะปรับบทบาทมาเป็นผู้เล่นพิเศษในภูมิภาคทำหน้าที่สำคัญในการเจรจาไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้กับคู่ขัดแย้งต่างๆ ในภูมิภาค และพยายามเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคต่างๆ มากขึ้น โดยการขยายความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ประกอบด้วย อียิปต์ เลบานอน อิสราเอล ปาเลสไตน์ ไชปรัส ตุรกี อิหร่าน อิรัก รวมถึงอัฟกานิสถาน (Stepanova, 2016) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามที่จะผูกมิตรกับตุรกีที่เป็นสมาชิกของนาโต้ในภูมิภาคอย่างใกล้ชิด การผูกมิตรกับตุรกีเป็นกระบวนการที่ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินกระตุ้นให้เกิดความแตกแยกในการสนับสนุนรัฐบาลซีเรียระหว่างพันธมิตรตะวันตก ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของรัสเซียในสมัยสงครามเย็นในการสร้างความตึงเครียดระหว่างพันธมิตรนาโต้ด้วยกัน (สนธิ นวกุล และสุภาณี นวกุล, 2563, น. 526-527)

5.4 นโยบายต่างประเทศสมัยประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 4 ต่อเอเชียแปซิฟิก

ในทศวรรษหน้าไม่มีภูมิภาคอื่นใดที่จะมีผลกระทบต่องานระหว่างประเทศของรัสเซียมากเท่ากับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งเป็นภูมิภาคหลักของโลกที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง การผงาดขึ้นของเอเชียเป็นความท้าทายหลักของนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำรงตำแหน่งในสมัยที่ 4 ที่ความชอบธรรมทางการเมืองในตัวของนายวลาดิมีร์ ปูตินลดลง คำถามสำคัญก็คือ ท่ามกลางสถานการณ์ระหว่างประเทศที่บีบคั้นรัสเซียในปัจจุบัน รัสเซียจะให้ความสำคัญกับนโยบายการหันหน้าออกมาน้อยแค่ไหน รัสเซียหันมาจริงจังกับการมีส่วนร่วมกับเอเชียแปซิฟิกและจะพลิกโฉมหน้ารัสเซียในฐานะนักแสดงระดับภูมิภาคและระดับโลกหรือไม่? หรือนั่นการดำเนินนโยบายต่อเอเชียเพียงเพื่อเป็นการตอบสนองต่อเหตุการณ์วิกฤติในความสัมพันธ์กับตะวันตกเท่านั้น (Lo, 2019)

จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบันของเวทีการเมืองระหว่างประเทศมีส่วนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของรัสเซียในกิจการเอเชียแปซิฟิกมากขึ้น รัสเซียจะหันมาให้ความสำคัญจริงจังกับการร่วมมือกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากยิ่งขึ้น โดยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินมียุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในการดำรงตำแหน่งสมัยที่ 4 ดังนี้ (Lo, 2019; Rumer, Sokolsky, & Vladicic, 2020)

(1) ยุทธศาสตร์การตอกย้ำความเป็น “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมกับจีน” (Lo, 2019) เพื่อประโยชน์ของตนเองและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสมดุลของอำนาจในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินวางตำแหน่งทางการเมืองระหว่างประเทศของรัสเซียให้อยู่ในระดับแนวหน้าของกิจการระดับโลก โดยเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างจีน-รัสเซียเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในสายตาของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน จีนเป็นมากกว่าหุ้นส่วนทวิภาคี การเป็นหุ้นส่วนระหว่างจีน-รัสเซียเป็นแรงผลักดันให้รัสเซียมีสถานะและอิทธิพลในระดับโลก อย่างไรก็ตาม การเป็นหุ้นส่วนกับจีนทำให้รัสเซียเป็นภัยคุกคามต่อสหรัฐอเมริกาและยุโรป

ในสมัยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ความสัมพันธ์กับจีนอยู่ในลำดับสูงสุดครอบคลุมด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทั้งสองชาติที่มีการพบปะกันบ่อยครั้งกว่าผู้นำชาติอื่น ด้านการค้าระหว่างประเทศมูลค่าการค้าระหว่างจีนกับรัสเซียที่มีมูลค่าเกินหนึ่งแสนล้านดอลลาร์สหรัฐ และการที่รัสเซียได้แข่งขันหน้าชาวดัตช์เป็นผู้นำเข้าน้ำมันอันดับหนึ่งของจีน ด้านความร่วมมือทางทหารรัสเซีย-จีน มีข้อตกลงด้านอาวุธที่สำคัญหลายประการ รวมทั้ง

การฝึกซ้อมทางทหารทั้งบนบกและในทะเล (Gorenburg, 2020; Gabuev, 2016) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2019 ทั้งสองฝ่ายยังได้ดำเนินการลาดตระเวนทางอากาศร่วมกันเป็นครั้งแรกด้านการระหว่างประเทศทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกันในประเด็นระหว่างประเทศส่วนใหญ่ เช่น ความพยายามในการจำกัดอำนาจในการครองความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ การต่อต้านการแทรกแซงโดยทุนเสรีนิยม (Lo, 2019) การใช้อำนาจยับยั้งในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติกรณีภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือ อำนาจอธิปไตยในโลกไซเบอร์ รวมถึงในพื้นที่ที่มีการพิพาทกัน เช่น ในเอเชียกลางและอาร์กติก เป็นต้น แม้ว่าความสัมพันธ์จีน-รัสเซียจะมีพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเศรษฐกิจของจีนที่มีขนาดใหญ่กว่ารัสเซียถึงแปดเท่า แต่ความไม่เท่าเทียมนี้ก็ได้รับการยอมรับจากทั้งสองฝ่าย โดยสร้างทำเป็นว่าตนเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน การครอบงำทางเศรษฐกิจของจีนถูกถ่วงดุลโดยความเหนือกว่าในด้านอาวุธนิวเคลียร์ ภูมิรัฐศาสตร์ และประสบการณ์ทางการทูตที่รัสเซียมีประสบการณ์มากกว่า นอกจากนี้ รัสเซียมองว่าการถ่วงดุลกับสหรัฐฯ ถือเป็น “อันตรายที่ชัดเจนและปัจจุบัน” สำคัญกว่ามากว่าที่จะต้องมากังวลเกี่ยวกับการผงาดขึ้นของจีน ซึ่งเป็นกระบวนการระยะยาวและยังไม่แน่นอน

(2) เพิ่มความยืดหยุ่นทางยุทธศาสตร์ของรัสเซียให้สูงสุด (โดยลดการพึ่งพาเงินให้เหลือน้อยที่สุด) โดยการกระชับความสัมพันธ์กับมหาอำนาจเอเชียอื่นๆ-ทั้งญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลี เวียดนาม และรัฐอาเซียนอื่นๆ

แม้ว่ารัสเซียจะให้ความสำคัญกับความเป็นหุ้นส่วนระหว่างจีน-รัสเซียเป็นรากฐานในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก แต่การแสวงหาความยืดหยุ่นทางยุทธศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมรัสเซียในฐานะผู้เล่นหลักในภูมิภาค (Lo, 2019) ในขณะที่การขยายตัวของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีนที่ค่อยๆ เป็นรูปธรรม รัสเซียก็กลัวว่า Greater Eurasia จะตกอยู่ภายใต้การครอบงำของจีนและรัสเซียจะกลายเป็นรัฐชายขอบ ส่งผลให้รัสเซียขยายความสัมพันธ์ทางการทูตและการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพิ่มมากขึ้น โดยแบ่งออกเป็น

ญี่ปุ่น รัสเซียพยายามหาหรืออย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของหมู่เกาะคูริลได้ ซึ่งถูกยึดครองโดยสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1945 โดยอ้างอิงตาม “สูตรครุสซอฟ” ปี ค.ศ. 1956 ที่รัสเซียจะคืนเกาะที่เล็กที่สุดสองเกาะให้กับญี่ปุ่นเพื่อแลกกับสนธิสัญญาสันติภาพอย่างเป็นทางการของการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง (Lo, 2019; Tsukamoto, 2020) แต่อย่างไรก็ตาม การเจรจาแต่ละครั้งได้หยุดชะงักลง ในสมัยของรัฐมนตรีชินโซ อาเบะของญี่ปุ่นการเจรจามีโอกาสประสบความสำเร็จสูงเนื่องจากญี่ปุ่นมีท่าทีประนีประนอมกับรัสเซียมากกว่าสมัยอื่นๆ (Lo, 2019) เช่น ไม่เห็นด้วยกับการคว่ำบาตรของสมาชิก G7 ต่อรัสเซีย หรือการเชื้อเชิญให้ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินแห่งรัสเซียเดินทาง

เยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญในความสัมพันธ์รัสเซีย-ญี่ปุ่นไม่ใช่ข้อพิพาทเรื่องดินแดน หากแต่เป็นการรับรู้ถึงภัยคุกคามของจีนในภูมิภาคนี้ สำหรับรัสเซียแล้วจีนเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของรัสเซียในเอเชียแปซิฟิกและทั่วโลก ในขณะที่สหรัฐฯ เป็น “ศัตรูหลัก” ซึ่งเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อผลประโยชน์ของตน ในขณะที่การเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ยังคงเป็นหัวใจสำคัญของความมั่นคงของชาติของญี่ปุ่น ในขณะที่ผู้กำหนดนโยบายของรัสเซียนั้นแม้ต้องการให้ญี่ปุ่นถ่วงดุลอำนาจของจีนในภูมิภาค แต่ก็ยังให้ความสำคัญกับความเป็นหุ้นส่วนกับจีนในฐานะป้อมปราการระดับโลกเพื่อต่อต้าน 'อำนาจนิยม' ของสหรัฐฯ ทั้งนี้ รัสเซียมีความเชื่อมั่นว่าญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา มากกว่ารัสเซีย นั่นหมายถึงการร่วมมือกับสหรัฐฯ คำว่าบาตรรัสเซียรวมถึงการยอมให้สหรัฐฯ ติดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธในอาณาเขตของตน (Lo, 2019)

อินเดีย ในทางทฤษฎีแล้วรัสเซียกับอินเดียมีขอบเขตมากมายในการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนในหลายแง่มุม เนื่องจากอินเดียเป็นตลาดส่งออกอาวุธที่ใหญ่ที่สุดของรัสเซียอยู่แล้ว และอินเดียยังเป็นลูกค้ารายใหญ่ของเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์และเทคโนโลยีต่างๆ ของรัสเซีย (Dave, 2018) บริษัทพลังงานรายใหญ่ของอินเดีย เช่น ONGC (Oil and Natural Gas Corporation) และ Essar ได้ลงทุนมหาศาลในกิจการน้ำมันของรัสเซีย นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังไม่มีปัญหาในระดับทวิภาคีระหว่างกัน แม้ว่ารัสเซียและอินเดียมีระบบการปกครองที่แตกต่างกัน โดยรัสเซียเป็นระบบเผด็จการแบบอ่อนๆ ในขณะที่อินเดียเป็นประชาธิปไตยแต่ความแตกต่างดังกล่าวแทบไม่กระทบต่อความสัมพันธ์ของพวกเขา ทั้งสองชาติยังมีแนวคิดทางการเมืองระหว่างประเทศไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ การต่อต้านการแทรกแซงของทุนนิยมตะวันตก และสนับสนุนการมีหลายขั้วอำนาจ อินเดียไม่ได้ร่วมคว่ำบาตรรัสเซียภายหลังจากการผนวกแคว้นไครเมียและการยึดครองภาคตะวันออกเฉียงใต้ของยูเครน ในทางตรงข้ามรัสเซียยังสนับสนุนให้อินเดียเข้าเป็นสมาชิกขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation: SCO) รวมถึงต้องการที่จะกระชับความร่วมมือในการทำงานใกล้ชิดกับอินเดียภายใต้กรอบ BRICS (บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน แอฟริกาใต้) รวมถึงธนาคารเพื่อการพัฒนาใหม่ (New Development Bank) ซึ่งอยู่ภายใต้กลุ่ม BRICS (Lo, 2019) อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างรัสเซียกับอินเดียมีหลายประการด้วยกัน ประการแรก การเป็นหุ้นส่วนระหว่างจีน-รัสเซีย ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างปักกิ่ง-นิวเดลีในปัจจุบัน ประการที่สอง ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสหรัฐฯ กับอินเดีย แม้ว่าอินเดียจะไม่ใช้ศัตรูที่สำคัญของรัสเซีย แต่ก็เข้าข้างสหรัฐฯ ในหลายๆ ประเด็น เช่น เสรีภาพในการเดินเรือ การต่อต้านโครงการ BRI ของจีน รวมถึงการควบคุมอำนาจกองทัพเรือจีนในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตกและมหาสมุทร

อินเดีย ประการที่สาม ความสัมพันธ์รัสเซีย-อินเดียมีจำกัด นอกเหนือจากความร่วมมือด้านอาวุธและพลังงานแล้ว อินเดียมีความร่วมมือต่อรัสเซียในแง่เงินเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (Lo, 2019)

สำหรับความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนนั้นพบว่า ภายหลังจากวิกฤติการณ์ยูเครน ในปี ค.ศ. 2014 รัสเซียมีนโยบายแสวงหาความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่มมากขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกโดดเดี่ยวและขยายการเติบโตภายในประเทศและต่อต้านการมีอยู่ของอิทธิพลของประเทศตะวันตกภายในภูมิภาค (Kapoor, 2020) เห็นได้จากการเปิดตัวการประชุมเศรษฐกิจภูมิภาคตะวันออก (Eastern Economic Forum: EEF) การขยายองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ และมุ่งเน้นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยมีเป้าหมายการจัดตั้ง “หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่เปิดกว้างและไม่เลือกปฏิบัติ และพื้นที่การพัฒนาร่วมสำหรับอาเซียน องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) สมาชิก (Kapoor, 2020) ทั้งนี้ รัสเซียค่อยๆ สร้างความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีและพหุภาคีกับประเทศต่างๆ ภูมิภาคอาเซียน โดยรัสเซียได้ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับอาเซียนที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เนื่องจาก “การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ” ในโลกและภูมิภาคต่างๆ ที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางภูมิรัฐศาสตร์อย่างรุนแรง รัสเซียมองว่าภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและยูเรเชียในฐานะส่วนเสริมของรัสเซียโดยรัสเซียประกาศให้อาเซียนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำหรับ Greater Eurasia และเชิญให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) และองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (SCO) (Kapoor, 2020) ความสัมพันธ์รัสเซีย-อาเซียนได้รับการยกระดับเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในปี ค.ศ. 2018 และรัสเซียได้เร่งทำความร่วมมือระดับทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เนื่องจากรัสเซียไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในความขัดแย้งระดับภูมิภาคใดๆ และรัสเซียก็มีความต้องการที่จะสร้างตัวเองให้เป็นมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Sussex, 2015a) ในประเด็นนี้รัสเซียมีการปรับปรุงกองเรือแปซิฟิกอย่างเห็นได้ชัด ในอีก 10 ปีข้างหน้าจะมีการปรับปรุงกองเรือขนาดเล็กที่สุดให้มีขนาดใหญ่ที่สุด (Gady, 2015) โดยใช้เงินลงทุนสูงถึง 6 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Sussex, 2015b) กองเรือแปซิฟิกมีการเสริมสร้างกองเรือด้วยเรือดำน้ำซิปนาร์นาวีลี เรือดำน้ำจู่โจม และเครื่องบินรบภาคพื้นใหม่ (Sussex, 2015b) นอกจากนี้ เรือบรรทุกเฮลิคอปเตอร์คลาส Mistral ที่สร้างโดยฝรั่งเศสจำนวน 2 ลำถูกกำหนดให้ไปประจำกองเรือในวลาดิวอสตอก จนกระทั่งข้อตกลงดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปโดยวิกฤติการณ์ยูเครน มากกว่าการเพิ่มจำนวน รัสเซียได้กระตือรือร้นแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกองทัพเรือในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยสามารถพบเรือรบสัญชาติรัสเซียได้บ่อยครั้งในมหาสมุทรแปซิฟิก และในมหาสมุทรอินเดีย นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2014 รัสเซียยังเพิ่มกิจกรรมทางอากาศระยะยาวเหนือเกาะกวมและนอกชายฝั่งแคลิฟอร์เนีย (Sussex, 2015b) และในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2015

รัสเซียได้จัดตั้งกองทัพอากาศและกองทัพป้องกันภัยทางอากาศภายในเขตการทหารตะวันออก เพื่อปฏิบัติการกิจฝึกรบในญี่ปุ่น แปซิฟิก และ อาร์กติกเซอร์เคิล (Sussex, 2015a)

ความร่วมมือทวิภาคีระหว่างรัสเซียกับประเทศสมาชิกอาเซียน ปัจจุบันรัสเซีย มีความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ครอบคลุมทุกด้านกับ เวียดนาม ทั้งด้านพลังงาน ด้านการเงิน และด้านการค้า ความร่วมมือที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ภาคน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ โดยบริษัทร่วมทุนด้านน้ำมันในยูโกสลาเวีย Vietsovpetro มีการลงทุนนอกชายฝั่งของ Gazprom/Lukoil Vietsovpetro

ในเขตเศรษฐกิจพิเศษเวียดนาม ข้อตกลงของ Gazprom ในการซื้อหุ้นร้อยละ 49 ของโรงกลั่นน้ำมันแห่งเดียวในเวียดนาม และเปิดโครงการสำรวจร่วมในทะเลอาร์กติก โครงการพลังงานร่วมระหว่างรัสเซีย-เวียดนามบางโครงการในเวียดนามอยู่ในแนวเส้นประ 9 จุดในทะเลจีนใต้ (SCS) การมีอยู่ของรัสเซียในโครงการเหล่านี้มีความสำคัญต่อเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรวมกับการขายอาวุธของรัสเซียให้กับเวียดนามซึ่งได้เพิ่มขีดความสามารถ ในการป้องกันทางทะเลของเวียดนาม (Kapoor, 2020) ทางด้านการค้า ปี ค.ศ. 2016 เวียดนาม ทำข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ทำให้เวียดนามเป็นประเทศสมาชิก อาเซียนประเทศแรกที่ลงนามในข้อตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Kapoor, 2020) ทางด้านการทหาร ในปี ค.ศ. 2009 รัฐบาลฮานอยบรรลุข้อตกลงกับเครมลินเพื่อซื้อ เรือดำน้ำขับเคลื่อนด้วยพลังงานดีเซล-ไฟฟ้า ชั้นกิโกล จำนวน 6 ลำ ในราคา 3.2 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ ต่อมาปี ค.ศ. 2014 รัสเซียและเวียดนามได้ลงนามในข้อตกลงเพื่อลดความซับซ้อนของ ขั้นตอนการตรวจเยี่ยมโดยเรือรัสเซีย (Sussex, 2015a) รัสเซียยังปฏิบัติการบรรทุกน้ำมันจาก ฐานทัพอากาศที่อ่าวคัมราน เพื่อเติมเชื้อเพลิงเครื่องบินทิ้งระเบิดในแปซิฟิกตะวันตก ก่อให้เกิด ความตึงเครียดระหว่างรัฐบาลเวียดนามกับกับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2015 เมื่อกระทรวงการ ต่างประเทศสหรัฐฯ ขอให้รัฐบาลเวียดนามหยุดอนุญาตให้เรือบรรทุกของรัสเซียเข้าถึงฐานทัพ อากาศที่อ่าวคัมราน ในขณะที่รัฐบาลเวียดนามไม่ตอบสนองต่อคำขอของสหรัฐฯ และกล่าวว่าคำ ขอดังกล่าวของสหรัฐฯ เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของเวียดนาม (Sussex, 2015a)

กับประเทศไทย การรัฐประหารในประเทศไทยโดยทหารในปี ค.ศ. 2014 จนนำไปสู่ การคว่ำบาตรของสหรัฐอเมริกา รัสเซียมองว่าเป็นโอกาสในการขายอาวุธเพิ่มเติมให้แก่ ประเทศไทย ในปี ค.ศ. 2017 ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในข้อตกลงระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความร่วมมือ ทางทหาร ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2015 รัสเซียก็ได้ส่งกองทัพเรือไปเยือนฐานทัพเรือที่สตูล พร้อมกับได้มีการหารือเกี่ยวกับข้อตกลงในการให้บริการรถไฟ เครื่องบินทหาร และรถถัง (Sussex, 2015a) ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นคู่ค้ารายใหญ่ของรัสเซียในอาเซียน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีของไทย ได้ประกาศความตั้งใจของรัฐบาลที่จะเพิ่มการค้าทวิภาคี

ระหว่างไทย-รัสเซียเป็นสองเท่าจากระดับปัจจุบันที่ 2.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี (Sussex, 2015a)

กับอินโดนีเซียรัสเซียพยายามขายเครื่องบินขับไล่ SuKhoi ให้กับทางอินโดนีเซีย โดยทางมอสโกสัญญาว่าจะถ่ายทอดเทคโนโลยีไปด้วย นอกจากนี้ รัสเซียยังขายอาวุธอื่นๆ ได้แก่ เรือดำน้ำดีเซล-ไฟฟ้า ยานพาหนะสะเทินน้ำสะเทินบก รวมทั้ง เฮลิคอปเตอร์ ให้แก่อินโดนีเซีย ในแปซิฟิกใต้ รัสเซียได้มีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือทางเทคนิคทางทหารกับฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ. 2013 (Sussex, 2015a) การเข้าสู่อำนาจของประธานาธิบดีโรดริโก ดูเตอร์เต ของฟิลิปปินส์ ทำให้รัสเซียเปิดฉากความร่วมมือกับฟิลิปปินส์ได้สำเร็จ จนนำไปสู่การเยือนระดับสูงตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 และมีการลงนามในข้อตกลงด้านการป้องกันประเทศและข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการทหารในปี ค.ศ. 2017 (Sussex, 2015a)

รัสเซียมองว่าการคว่ำบาตรจากนานาชาติต่อรัฐบาลทหารเมียนมานั้นเป็นโอกาสของรัสเซียในการขายอาวุธและการลงนามข้อตกลงในการสำรวจน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ โดยมีการก่อตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความร่วมมือทางด้านการค้าและเศรษฐกิจขึ้น ในปี ค.ศ. 2014 ต่อมาในปี ค.ศ. 2016 มีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือทางด้านการทหาร ในขณะที่การเยือนเมียนมาของรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมรัสเซีย พลเอกเซอเกอร์ ซอยกู ในปี ค.ศ. 2018 ได้นำไปสู่การเยือนเมียนมาของเรือรบสัญชาติรัสเซียในเวลาต่อมา

เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นขั้นตอนสำคัญของรัสเซียในการสร้างความสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับประเทศสมาชิกต่างๆ ในประชาคมอาเซียน ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พิจารณาผลประโยชน์ของการดำเนินความสัมพันธ์กับรัสเซียด้วยความรอบคอบเพื่อรองรับความท้าทายที่เกิดจากระเบียบในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป ยกเว้นลาว กัมพูชา และเมียนมาที่ยังคงพึ่งพาจีนอยู่มากและมีความสัมพันธ์กับตะวันตกน้อย

(3) วางตำแหน่งรัสเซีย ให้เป็นผู้มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงระดับภูมิภาค ไม่ใช่แค่ในประเด็นการปลดอาวุธนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลีเท่านั้น แต่ขยายไปยังประเด็นอื่นๆ ให้กว้างขึ้น

หนึ่งในความท้าทายใหญ่ที่รัสเซียเผชิญในเอเชียแปซิฟิกคือการพิสูจน์ว่ารัสเซียมีความสามารถในการสร้างความมั่นคงภายในภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความมั่นคงบนคาบสมุทรเกาหลี (Streltsov, Kireeva, & Dyachkov, 2018) หลังจากความล้มเหลวของสหรัฐฯ ในการเจรจาปลดอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์กับประธานาธิบดีคิม จองอึน ในเขตปลอดทหาร (DMZ) เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2019 ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้รัสเซียในการทำหน้าทีนี้ เกาหลีเหนือไม่มีความตั้งใจที่จะปลดอาวุธนิวเคลียร์ ในขณะที่สหรัฐฯ ก็ไม่ยอมผ่อนคลายมาตรการคว่ำบาตรให้กับเกาหลีเหนือ ในขณะที่จีน

ผู้ให้การสนับสนุนเกาหลีเหนือพอใจกับสภาพท่าทีของเกาหลีเหนือที่ยังคงรักษาอาวุธนิวเคลียร์ แต่ไม่ได้ทดสอบอาวุธ ในขณะที่เดียวกันประธานาธิบดีคิม จองอึนยังคงมีนโยบายยั่วยุด้วยการทดสอบขีปนาวุธ อย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นกลยุทธ์ในการเจรจาหรือเพราะความคับข้องใจที่สหรัฐฯ ไม่มีการผ่อนปรนมาตรการคว่ำบาตร รัสเซียได้ก้าวเข้าสู่บทบาทผู้เจรจาไกล่เกลี่ย เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 โดยการประชุมสุดยอดกับนายคิมจองอึน ในเมืองวลาดิวอสตอก แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของรัสเซียในการแก้ปัญหานิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลีและการเป็นผู้รักษาความปลอดภัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทางรัสเซียและประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินจะได้ประโยชน์มากหากการเจรจานั้นประสบความสำเร็จ และหากการเจรจาไม่ประสบความสำเร็จความล้มเหลวก็ไม่ได้ตกอยู่ที่รัสเซียหากแต่ต้องโทษผู้เล่นหลักได้แก่เกาหลีเหนือ สหรัฐฯ และจีน การก้าวเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกรณีนี้เป็นการเสี่ยงต่อฐานะความเป็นหุ้นส่วนระหว่างจีน-รัสเซีย นอกจากกรณีดังกล่าวแล้วรัสเซียนั้นยังต้องแสดงหน้าทีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้กับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในประเด็นต่างๆ ด้วย ได้แก่ กรณีความขัดแย้งระหว่างจีน-ไต้หวัน ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ข้อพิพาทในแค้วนแคชเมียร์ ระหว่างอินเดียกับปากีสถาน ฯลฯ

(4) ส่งเสริมให้รัสเซียเป็นผู้สนับสนุนทางเศรษฐกิจรายใหญ่ในภูมิภาค

รัสเซียนั้นมีข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ สำคัญเหนือชาติอื่น ได้แก่ ภาควัสดุภัณฑ์และภาคอุตสาหกรรมการค้าน้ำมัน ในฐานะผู้ส่งออกน้ำมันและก๊าซรายใหญ่ที่สุดของโลก (Lo, 2019; Hill, 2002) สิ่งที่รัสเซียสามารถทำได้ดีที่สุดในประเด็นทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกก็คือภาควัสดุภัณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการพลังงานจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในประเด็นนี้รัสเซียมุ่งเน้นไปที่ความร่วมมือระหว่างจีน-รัสเซียทางด้านน้ำมันในปี ค.ศ. 2013 ระหว่างบริษัท Rosneft ของรัสเซียและบริษัท China National Petroleum Corporation (CNPC) (Pinchuk, 2013) ข้อตกลงทางด้านก๊าซธรรมชาติในไซบีเรีย ในปี ค.ศ. 2014 ระหว่างบริษัท Gazprom ของรัสเซีย และบริษัท CNPC ของจีน (Luhn & Macalister, 2014) รวมถึงการลงทุนขนาดใหญ่ในโครงการ LNG ของบริษัท Novatek บนคาบสมุทร Yamal และ Gydan ในภูมิภาคอาร์กติก (Humpert, 2019; Stronski & Ng, 2018)

ความผันผวนของราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมถึงการขยายตัวของพลังงานหมุนเวียนทั้งในตลาดสำคัญ (จีน) และทั่วโลกส่งผลกระทบโดยตรงต่อรัสเซีย แต่ความต้องการของเชื้อเพลิงฟอสซิลในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกนั้นยังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าจากปี ค.ศ. 2017-2030 การส่งออกก๊าซธรรมชาติของรัสเซียไปยังจีนน่าจะเติบโตมากกว่า 3 เท่า (Henderson, 2018) ทั้งนี้ รัสเซียมีความพยายามที่จะลดการพึ่งพาการส่งออกพลังงาน

ไปยังจีน โดยการพัฒนาลาดใหม่ ๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งญี่ปุ่น ในการส่งออก LNG รัสเซียที่ได้รับการสนับสนุนจากมิตซูบิชิ (Mitsui) และบริษัทมิตซูบิชิของญี่ปุ่น ในการพัฒนาน้ำมันและก๊าซ ในแหล่ง Sakhalin-2 รวมถึงอินเดียที่พยายามเข้ามาพัฒนา แหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่แหล่ง Vankor ในเขตไซบีเรียตะวันออก (Lo, 2019) นอกจากนี้ บริษัท Rosneft ของรัสเซียยังได้ดำเนินการสำรวจน้ำมันร่วมกับเวียดนามในทะเลจีนใต้ แม้ว่า จีนจะคัดค้านก็ตาม ล่าสุดภายใต้การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีทั้งสองเกาหลีรัสเซีย มีโครงการที่จะเจรจาโครงการท่อส่งก๊าซทรานส์เกาหลีอีกด้วย (Chung, 2018)

ทางด้านการค้าที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของรัสเซียยังเป็นสะพานเชื่อมต่อที่มีศักยภาพ ระหว่างเอเชียกับยุโรป เช่น เส้นทาง China - Mongolia - Russia เป็นหนึ่งใน 6 เส้นทางที่สำคัญ ของโครงการ BRI ซึ่งจะกลายมาเป็นหลอดเลือดแดงที่สำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค เอเชียแปซิฟิกและภูมิภาคยุโรป นอกจากนี้ พื้นที่รัสเซียตะวันออกไกลยังเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ญี่ปุ่นและคาบสมุทรเกาหลี รัสเซียมีแนวคิดในการพัฒนา พื้นที่นี้ให้เป็นศูนย์กลางในการขนส่งสินค้าและการค้าสำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือในอนาคตซึ่งมีโครงการพัฒนาสำคัญต่างๆ ภายในภูมิภาคนี้เป็นจำนวนมาก (Kahraman, 2019) เช่น การจัดตั้งกระทรวงเพื่อการพัฒนาแห่งตะวันออกไกล (Ministry for the Far East Development) การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Economic Zone: SEZ) การจัดตั้งเมืองท่าปลอดภาษีวลาดีวอสต็อก (Free Port of Vladivostok) (Park et al., 2020) เนื่องจากเป็นดินแดนที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ประกอบด้วยพื้นที่มากกว่าหนึ่งในสามของ สหพันธรัฐรัสเซีย แต่มีประชากรไม่ถึงหกล้านคนและโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ การวางแผนที่ไม่ดีทำให้ดินแดนส่วนนี้ได้รับการพัฒนาที่ไม่ดี รวมถึงการที่รัสเซียไม่เคยให้ความสำคัญกับ ประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียแปซิฟิก นอกจากนี้เกาหลีเหนือเป็นผลให้ภูมิภาครัสเซียตะวันออกไกล ยังคงล้าหลังกว่าส่วนอื่นๆ ของสหพันธรัฐรัสเซีย นอกเหนือจากนั้นรัสเซียยังเป็นเส้นทางสำคัญ ในทะเลเหนือและโครงการพลังงานอาร์กติก นอกจากนี้ ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินยังได้จัด ให้มีการประชุมฟอรัมเศรษฐกิจตะวันออกประจำปีในแต่ละปี (Eastern Economic Forum: EEF) ที่ผู้นำระดับสูงทางการเมืองของประเทศต่างๆ ในเอเชียเข้าร่วมประชุม (Qi, 2021)

ในด้านการค้าอาวุธ เอเชียแปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญสำหรับการขยายและ เปิดตลาดใหม่สำหรับการส่งออกอาวุธของรัสเซีย (Storey, 2021) จากการศึกษาพบว่า หลังจากการผนวกไครเมียมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากตะวันตกต่อรัสเซียทำให้รัสเซีย ต้องผ่อนคลายนโยบายจำกัดเกี่ยวกับการส่งออกอาวุธและอุปกรณ์ทหารระดับสูงไปยังประเทศจีน จีนได้เสนอซื้ออาวุธที่สำคัญหลายอย่างจากรัสเซีย เช่น ระบบขีปนาวุธต่อต้านอากาศยาน S-400 เครื่องบินรบเอนกประสงค์ SU-35 ในขณะที่อินเดียยังคงเป็นลูกค้ารายใหญ่ที่สุด

ในด้านการค้าอาวุธของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ด้วยยอดซื้อ 7.53 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนเวียดนามเป็นลูกค้าสำคัญในลำดับที่ห้าด้วยยอดซื้อ 2.39 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Storey, 2021) การขายอาวุธให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นอกจากวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติและการดำรงรักษาไว้ซึ่งอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศของรัสเซียแล้ว รัสเซียยังมีวัตถุประสงค์ด้านอื่นๆ อีก ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อสนับสนุนภาพลักษณ์ของประเทศรัสเซียในฐานะประเทศมหาอำนาจของโลก การที่รัสเซียเป็นประเทศที่ส่งออกอาวุธและอุปกรณ์ทางการทหารที่ใหญ่เป็นลำดับที่สองของโลก สะท้อนถึงความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของการปฏิรูปกองทัพรัสเซียให้ทันสมัยของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ที่สามารถรักษาตำแหน่งคู่แข่งหลักของชาติตะวันตกในการส่งออกระบบทหารที่มีเทคโนโลยีสูง การเพิ่มขึ้นของบทบาทของชาติมหาอำนาจอื่นในการค้าอาวุธในภูมิภาคเอเชีย ส่งผลให้ฐานะของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียไม่มั่นคง ซึ่งเป็นข้อกังวลสำหรับรัสเซีย 2) เพื่อรักษานโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระ 3) เพื่อขยายอิทธิพลของรัสเซียเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ที่รัสเซียเข้าไปทำการอาวุธด้วย 4) เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพยากรต่างๆ 5) เพื่อเริ่มต้นในการกระชับความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศ และ 6) เพื่อรักษาสถานะพื้นฐานทางการทหารของรัสเซีย (Blank & Levitzky, 2015) ในปัจจุบันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กลายเป็นตลาดการค้าอาวุธที่สำคัญของรัสเซีย เห็นได้จากตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 การขายอาวุธของรัสเซียต่อประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี ค.ศ. 2014-2019

ประเทศ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	รวม (1990 - 2019)
เวียดนาม	1062	742	706	467	335	138	7375
มาเลเซีย							1862
เมียนมา	28	12		66	75	4	1672
อินโดนีเซีย	54						1147
ลาว					58	18	169
ไทย		14			14		50

ที่มา: SIPRI Arms Transfers Database as cited in Kapoor (2020)

ในระยะสั้นอนาคตการส่งออกอาวุธของรัสเซียนั้นได้เปรียบผู้ค้าอาวุธรายอื่นจากตะวันตก เนื่องจากพวกเขาจะไม่มีภาระผูกพันตามข้อจำกัดเชิงบรรทัดฐานเกี่ยวกับการใช้งานของผลิตภัณฑ์ของพวกเขา สินค้าของพวกเขาตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของลูกค้า

ชาวเอเชียโดยเฉพาะลูกค้าระดับกลางและระดับล่าง ความเหนือกว่าเทคโนโลยีของรัสเซีย เป็นข้อได้เปรียบของสินค้ารัสเซีย

ตารางที่ 2 การส่งออกอาวุธไปยังประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างปี ค.ศ. 1998-2019 (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ประเทศ	ผู้ส่งออกลำดับที่ 1	ผู้ส่งออกลำดับที่ 2	ผู้ส่งออกลำดับที่ 3
เวียดนาม	รัสเซีย (6831)	อิสราเอล (428)	ยูเครน (223)
มาเลเซีย	รัสเซีย (1311)	เยอรมนี (1065)	สเปน (591)
เมียนมา	จีน (1804)	รัสเซีย (1591)	อินเดีย (166)
อินโดนีเซีย	เกาหลีใต้ (1221)	รัสเซีย (1147)	เนเธอร์แลนด์ (1079)
สปป.ลาว	รัสเซีย (125)	จีน (91)	ยูเครน (52)
ไทย	สหรัฐอเมริกา (780)	จีน (470)	สวีเดน (459)
สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา (6448)	ฝรั่งเศส (2266)	เยอรมนี (739)
ฟิลิปปินส์	สหรัฐอเมริกา (414)	เกาหลีใต้ (315)	อินโดนีเซีย (180)
กัมพูชา	จีน (118)	ยูเครน (54)	เซอร์เบีย (30)
บรูไน	เยอรมนี (322)	สหรัฐอเมริกา (95)	ฝรั่งเศส (45)

ที่มา: SIPRI Arms Transfers Database as cited in Kapoor (2020)

ในระยะยาวการส่งออกอาวุธของรัสเซียนั้นมีอุปสรรคโดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนและอินเดียที่ต่างก็เร่งพัฒนาอุตสาหกรรมอาวุธของตน การนำเข้าอาวุธจากรัสเซียของจีนและอินเดียในช่วงเวลานี้เป็นแค่เพียงการช่วยเติมเต็มช่องว่างทางเทคโนโลยีของจีนและอินเดียเท่านั้น ทั้งนี้ การเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมอาวุธของจีนและอินเดียมีเป้าหมายในการลดการพึ่งพาการนำเข้าอาวุธจากรัสเซีย ส่งผลสัญญาณให้เห็นว่ารัสเซียยากที่จะรักษาตลาดการค้าอาวุธในภูมิภาคเอาไว้ได้

(5) การเป็นพลเมืองที่ดีของภูมิภาคและเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

รัสเซียมีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยต้องการฟื้นฟูสถานะความเป็นมหาอำนาจของรัสเซียกลับมาอีกครั้ง (Lo, 2019; Makarychev, 2017) อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่การผนวกแหลมไครเมียของยูเครนทำให้รัสเซียถูกลงโทษด้วยการคว่ำบาตรจากบรรดาชาติ (Lo, 2019) ตะวันตกทำให้รัสเซียอ่อนแอลงอย่างมาก ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินต้องการได้รับการยอมรับในวงกว้าง จากเวทีการเมืองระหว่างประเทศ (Lo, 2019) รัสเซียประสบความสำเร็จและได้รับ

การยอมรับจากปฏิบัติการทางทหารในซีเรียซึ่งเป็นบทบาทของรัสเซียในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกา ทั้งนี้ รัสเซียเองก็ต้องการได้รับการยอมรับเช่นนี้ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก แม้ว่าเงื่อนไขความสำเร็จนั้นแตกต่างกันอย่างมาก ในขั้นต้นรัสเซียพยายามเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคในรูปแบบของ 'ความร่วมมือเชิงกลยุทธ์' ที่เพิ่มขึ้นกับจีนแล้วขยายออกไปเป็นความร่วมมือกับประเทศอื่นที่ไม่ใช่ตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Lo, 2019) ซึ่งการจะได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่รัสเซียจะต้องอดทนและทำตัวเป็นสมาชิกที่ดีในภูมิภาค ที่สำคัญรัสเซียจะต้องขยายความสัมพันธ์ของรัสเซียในระดับพหุภาคีโดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เช่น อาเซียน APEC การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก มากยิ่งขึ้น เห็นได้ชัดว่ารัสเซียพยายามที่จะแสดงบทบาทการเป็นสมาชิกที่ดีของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและขยายความสัมพันธ์ทางด้านการเจรจาพหุภาคีกับองค์การต่างๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประชาคมอาเซียน ที่ยุทธศาสตร์การเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัสเซียกับประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียน พบว่าการประชุมทวิภาคีระดับสูงระหว่างผู้นำประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียนและผู้นำรัสเซียที่รวมทั้งความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีในด้านต่างๆ ระหว่างรัสเซียและประเทศในประชาคมอาเซียนเพิ่มมากขึ้นทุกด้าน (Kapoor, 2020)

6. สรุป

ชัยชนะของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย ในปี ค.ศ. 2018 ตามมาด้วยความท้าทายของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินที่เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่ 4 ที่ต้องเตรียมพร้อมทำงานอย่างหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันทั้งจากภายในประเทศและจากเวทีการเมืองระหว่างประเทศต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียประกอบกับสถานการณ์ทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่มีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ระบอบโลกที่ทางตะวันตกและความสัมพันธ์กับโลกตะวันตกที่รัสเซียให้ความสำคัญเริ่มเสื่อมลงในขณะที่จีนและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกผงาดขึ้นจนได้ชื่อว่าศตวรรษหน้าจะเป็นศตวรรษของเอเชียแปซิฟิก คำถามหลักก็คือท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน จะดำเนินนโยบายการต่างประเทศของรัสเซียไปในทิศทางเช่นไร จากการศึกษาพบว่าประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินและบรรดาผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศรัสเซียไม่น่าที่จะเลือกแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลางในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ โดยนโยบายต่างประเทศของรัสเซียจะมุ่งเน้นไปยังประเทศที่ไม่ใช่ตะวันตก ประกอบด้วย จีน อินเดีย และตุรกี รวมถึงดินแดน

ที่เรียกว่า “Greater Eurasia” ทั้งนี้ รัสเซียจะหันมาให้ความสำคัญจริงจังกับการร่วมมือกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากยิ่งขึ้น ภายใต้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก 5 ข้อ ดังนี้ 1) การตอกย้ำความเป็น “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมกับจีน” 2) เพิ่มความยืดหยุ่นทางยุทธศาสตร์ โดยการกระชับความสัมพันธ์กับมหาอำนาจเอเชียอื่นๆ 3) วางตำแหน่งรัสเซียให้เป็นผู้มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงระดับภูมิภาค 4) ส่งเสริมให้รัสเซียเป็นผู้สนับสนุนทางเศรษฐกิจรายใหญ่ในภูมิภาค และ 5) การเป็นพลเมืองที่ดีของภูมิภาคและระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ความสำเร็จของการดำเนินนโยบาย ‘หันไปทางทิศตะวันออก’ ของรัสเซียขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความตึงเครียดระหว่างรัสเซียกับโลกตะวันตกในอนาคต รวมถึงการให้การยอมรับและทุ่มเทการทำงานต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกกว่าเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญลำดับแรกต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กติมา พ่วงชิงงาม. (2562). The Greater Eurasia ความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย: การดำเนินนโยบายของไทยและผลประโยชน์ที่จะได้รับ. *วารสารศิลปศาสตร์*, 19(2), 156-181.
- กรณัญญ์ โชติช่วง. (2556). รัสเซียและองค์การการค้าโลก: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าเป็นสมาชิก องค์การการค้าโลกของรัสเซีย (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แก้วตา ปานมงคล. (2561). อาหรับสปริง ถึง ‘วิกฤตซีเรีย’ สู่ความหวาดหวั่น ‘สงครามโลกครั้งที่ 3’ ? สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2563, จาก <https://news.mthai.com/webmaster-talk/news-focus/634180.html>
- จิราวรรณ นุชสวาท. (2553). *การวิเคราะห์ลัทธิบูชาตัวบุคคลในบริบทการเมืองการปกครอง: กรณีศึกษา วลาดิมีร์ ปูติน (ค.ศ. 2000 - 2008)* (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกี่ยมอุดม. (2560). เบื้องหลังสงครามในซีเรีย การเข้ามาของสหรัฐ-รัสเซีย และปมขัดแย้งที่ซ่อนเร้น. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.ryt9.com/s/iq41/2631691>

- ธัญสุตา เทพกุล. (2561). การมุ่งสู่ตะวันออกของรัสเซียและความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับจีน. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 9(1), 112-139.
- สนธิ นวกุล, และสุภาณี นวกุล. (2563). มหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 12(1), 511-532.
- อาทิตย์ ทองอินทร์. (2561). ซีเรีย สงครามกลางเมืองในมือรัสเซีย. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2563, จาก <https://waymagazine.org/russiasyria/>

ภาษาอังกฤษ

- Bernier, P. (2018). *Yevgeny Primakov's Operational Code and Russian Foreign Policy* (Master's Thesis). University of Tampere.
- Bidder, B. (2019). *The Case of Sergei Magnitsky: Questions Cloud Story Behind U.S. Sanctions*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.spiegel.de/international/world/the-case-of-sergei-magnitsky-anti-corruption-champion-or-corrupt-anti-hero-a-1297796.html>
- Blank, S., & Levitzky, E. (2015). Geostrategic Aims of the Russian Arms Trade in East Asia and the Middle East. *Defence Studies*, 15(1), 63-80.
- Borshchevskaya, A. (2020). The Role of the Military in Russian Politics and Foreign Policy Over the Past 20 Years. *Orbis*, 64(3), 434-446.
- Busygina, I., & Filippov, M. (2021). Trade-offs and Inconsistencies of the Russian Foreign Policy: The Case of Eurasia. *Journal of Eurasian Studies*, 12(1), 46-56.
- CEIC Data. (2021). *Russia Household Income per Capita*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.ceicdata.com/en/indicator/russia/annual-household-income-per-capita>
- Chung, J. (2018). *Trans-Korea Gas Pipeline Project Reappears, But Challenges Remain*. Retrieved November 29, 2021, from <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-southkorea-gas-russia-expl/trans-korea-gas-pipeline-project-reappears-but-challenges-remain-idUSKBN1JP0UN>
- Collett-White, M., & Popeski, R. (2014). *More Than 90% Of Crimean Voters Want to Join Russia*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.businessinsider.com/crimean-referendum-results-2014-3>

- Committee on Armed Services House of Representatives. (2018). *The National Defense Strategy and the Nuclear Posture Review*. H.A.S.C. No.115-67. Washington D.C.: U.S. Government Publishing Office.
- Cosgrove, J. (2020). *The Russian Invasion of the Crimean Peninsula, 2014 - 2015: A Post-Cold War Nuclear Crisis Case Study*. N.P.: Johns Hopkins Applied Physics Laboratory.
- Dave, A. (2018). *India and Russia: Ties that Bind*. Retrieved November 27, 2021, from <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/india-and-russia-ties-bind>
- Dave, B. (2016). *Russia's Asia Pivot: Engaging the Russian Far East, China and Southeast Asia*. Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies.
- DeKraker, A., Hinen, C., Iatauro, B., & Barensse, P. B. (2021). *The Russo-Georgian War: Russian Influence*. Retrieved November 27, 2021, from <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/russo-georgian-war-russian-influence>
- Donaldson, R. H. (2000). Boris Yeltsin's Foreign Policy Legacy. *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, 7(2), 285-326.
- Filipov, D. (2019). *Yuri Luzhkov, Transformative Moscow Mayor, Dies At 83*. Retrieved November 27, 2021, from https://www.washingtonpost.com/local/obituaries/yuri-luzhkov-transformative-moscow-mayor-dies-at-83/2019/12/10/158ed11c-1b3f-11ea-8d58-5ac3600967a1_story.html
- Gabuev, A. (2016). *Friends with Benefits? Russian-Chinese Relations After the Ukraine Crisis*. Retrieved November 27, 2021, from <https://carnegiemoscow.org/2016/06/29/friends-with-benefits-russian-chinese-relations-after-ukraine-crisis-pub-63953>
- Gady, F. (2015). *What to Expect from Russia's Pacific Fleet in 2015: Will Russia's Ambitious Naval Plans in the Pacific Bear Fruit this Year?* Retrieved November 27, 2021, from <https://thediplomat.com/2015/03/what-to-expect-from-russias-pacific-fleet-in-2015/>
- Gorenburg, D. (2020). *An Emerging Strategic Partnership: Trends in Russia-China Military Cooperation*. Retrieved November 27, 2021, from https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2020-04/SecurityInsights_54.pdf

- de Haas, M. (2011). Military Reform in Russia: Success or Failure? *Security Index: A Russian Journal on International Security*, 17(1), 95-102.
- Hans, M. K., & Matt, K. (2020). Russian Nuclear Forces, 2020. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 76(2), 102-117.
- Heintz, J. (2018). *Tens of Thousands of Russians Protest Retirement Age Hikes*. Retrieved November 27, 2021, from <https://apnews.com/article/07039ed986a54d43940144282f0c431a>
- Henderson, J. (2018). 'Russia's Gas Pivot to Asia: Another False Dawn or Ready for Lift Off?' Retrieved November 27, 2021, from <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2018/11/Russias-gas-pivot-to-Asia-Insight-40.pdf>
- Hill, F. (2002). *Russia: The 21st Century's Energy Superpower?* Retrieved November 27, 2021, from <https://www.brookings.edu/articles/russia-the-21st-centurys-energy-superpower/>
- Humpert, M. (2019). *China Continues to Invest in Arctic Natural Resources as two Chinese National Oil Companies Secure a 20 Percent Stake in Russia's Massive Arctic LNG 2 Project*. Retrieved November 27, 2021, from <https://www.highnorthnews.com/en/china-acquires-20-percent-stake-novateks-latest-arctic-lng-project>
- Ivanov, I. (2018). *Russia's Post-Election Foreign Policy: New Challenges, New Horizons*. Retrieved October 14, 2020, from <https://eng.globalaffairs.ru/articles/russias-post-election-foreign-policy-new-challenges-new-horizons/>
- Jannace, W., & Tiffany, P. (2019). A New World Order: The Rule of Law, or the Law of Rulers? *Fordham International Law Journal*, 42(5). Retrieved November 27, 2021, from <https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol42/iss5/2>
- Kahraman, A. I. (2019). Belt and Road Initiative: The Eurasian Cold War? *Caucasus International*, 8(2), 43-61.
- Kapoor, N. (2020). *Russia's Relations in Southeast Asia Since 2014: Continuity and Change*, ORF Occasional Paper No. 267, August 2020, Observer Research Foundation. Retrieved November 27, 2021, from www.orfonline.org/research/russias-relations-in-southeast-asia-since-2014-continuity-and-change/

- Katz, M. N. (2012). *Russia and the Arab Spring*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.mei.edu/publications/russia-and-arab-spring>
- Kazantse, A., Medvedeva S., & Safranchuk I. (2021). Between Russia and China: Central Asia in Greater Eurasia. *Journal of Eurasian Studies*, 12(1), 57-71.
- Korotov, K., Shekshnia, S., Florent-Treacy, E., & Vries, M.F.R.K. (2016). *Mikhail Khodorkovsky and Yukos Chelovek s Rublyom (Man with a Rouble)*. Retrieved August 27, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/307545106_Mikhail_Khodorkovskym_and_Yukos_Chelovek_s_Rublyom_Man_with_a_Rouble/link/57c7dfc408aec24de042bb79/download
- Kuimova, A. (2019). *Russia's Arms Exports to the MENA Region: Trends and Drivers*. London: Routledge.
- Liik, K. (2018). *And Now What? Russian Foreign Policy in Putin's Fourth Term*. Retrieved August 27, 2021, from https://ecfr.eu/article/commentary_and_now_what_russian_foreign_policy_in_putins_fourth_term/
- Lo, B. (2018). *Going Legit? The Foreign Policy of Vladimir Putin*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.lowyinstitute.org/publications/going-legit-foreign-policy-vladimir-putin>
- Lo, B. (2019). *Once More with Feeling: Russia and the Asia-Pacific*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.lowyinstitute.org/publications/once-more-feeling-russia-and-asia-pacific>
- Luhn, A., & Macalister, T. (2018). 'Russia Signs 30-year Deal Worth \$400bn to Deliver Gas to China.' *The Guardian*. Retrieved November 27, 2021, from <https://www.theguardian.com/world/2014/may/21/russia-30-year-400bn-gas-deal-china>
- Makarychev, A. (2017). Russia's Engagement with Asia Pacific: International Socialization, Multipolarity and Regionalism. *Rising Powers Quarterly*, 1(1), 105-119.
- Mankoff, J. (2009). *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*. Lanham: Rowman & Littlefield Publisher.Ing.
- McFaul, M. (2020). Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy. *International Security*, 45(2), 95-139.
- Mearsheimer, J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W.Norton.

- Mikhail, E. H., & Yilmazchoban, M. (2018). Vladimir Putin Era Russian Foreign Policy. *Open Journal of Political Science*, 8(4), 339-352.
- Ministry of Foreign Affairs of Russian Federation. (2016). *Foreign Policy Concept of the Russian Federation Approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016*. Retrieved August 27, 2021, from https://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents//asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/2542248
- Mitchell, L. A. (2012). *The Color Revolutions*. Philadelphia: Penn Press.
- NATO. (2021). *Relations with Russia*. Retrieved August 27, 2021, from https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm
- Oldberg, I. (2007). Russia's Great Power Ambitions and Policy Under Putin. In Kanet, R. E. (Eds.). *Russia: Re-Emerging Great Power*. London: Palgrave Macmillan.
- Olivier, G., & Suchkov, D. (2015). Russia is Back in Africa. *Strategic Review for Southern Africa*, 37(2), 146-167.
- Omelicheva, M. Y. (2013). Russian Foreign Policy: A Quest for Great Power Status in a Multipolar World. In Beasley, R. K., Kaarbo, J., Lantis, J. S., & Snarr, M. T. (Eds.). *Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and International Influences on State Behavior* (pp. 94-117). Los Angeles: SAGE Publications, Inc.
- OSW Team. (2018). *Putin for the Fourth Time: The State of and Prospects for Russia (2018–2024)*. Warsaw: Centre for Eastern Studies.
- ÖzsaĖlam, M. T. (2020). Revival of Geopolitics: Russian Involvement in Eastern Mediterranean (2009-2019). *Utopia y Praxis Latinoamericana. Extra 10, 25*, 522-532.
- Park J., Kim, S. H., Kang, B., Minakir, P. A., Isaev, A. G., Bardal, A. B., & Suslov, D. V. (2020). Development of the Russian Far East in 20 Years of the Putin Era: Seeking New Directions for Deepening Cooperation between Korea and Russia. *World Economy Brief*, 10(35), 1-4.
- Peterseim, L. (2021). *Yevgeny Primakov: Prime Minister of Russia*. Retrieved November 27, 2021, from <https://www.britannica.com/biography/Yevgeny-Primakov>

- Pinchuk, D. (2013). *Rosneft to Double Oil Flows to China in \$270 Billion Deal*. Retrieved November 27, 2021, from <https://www.reuters.com/article/us-rosneft-china-idUSBRE95K08820130621>
- Putin, V. (1999). *Russia at the Turn of the Millennium*. Retrieved August 30, 2020, from <https://pages.uoregon.edu/kimball/Putin.htm>
- Putin, V. (2018). *Presidential Address to the Federal Assembly*. Retrieved August 27, 2021, from <http://en.kremlin.ru/events/president/news/56957>
- Putin, V. (2019). *Statement by the President of Russia on the Unilateral Withdrawal of the United States from the Treaty on the Elimination of Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles*. Retrieved August 27, 2021, from <http://en.kremlin.ru/events/president/news/61271>
- Qi, R. (2021). *Economic Forum Opens in Russia's Far East*. Retrieved November 29, 2021, from <https://www.chinadaily.com.cn/a/202109/02/WS6130829ca310efa1bd66cee0.html>
- Rácz, A., & Nič, M. (2021). *Russian Foreign Policy in 2020: Strengthening Multi-Vectorialism*. Retrieved August 27, 2021, from <https://dgap.org/en/research/publications/Russian-foreign-policy-2020>
- Rajagopalan, R. P. (2021). *Russia Tests Hypersonic Zircon Missile*. Retrieved August 27, 2021, from <https://thediplomat.com/2021/07/russia-tests-hypersonic-zircon-missile/>
- Rezvani, B. (2020). Russian Foreign Policy and Geopolitics in the Post-Soviet Space and the Middle East: Tajikistan, Georgia, Ukraine and Syria. *Middle Eastern Studies*, 56(6), 878-899.
- Robertson, G. (2013). Protesting Putinism: The Election Protests of 2011-12 in Broader Perspective. *Problems of Post-Communism*, 60(2), 11-23.
- Roth, A. (2021). *The Problem is Putin: Protesters Throng Russia's Streets to Support Jailed Navalny*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/23/the-problem-is-putin-protesters-throng-the-streets-to-support-navalny>

- Rumer, E., Sokolsky R., & Vladicic, A. (2020). *Russia in the Asia-Pacific: Less Than Meets the Eye*. Retrieved August 27, 2021, from <https://carnegieendowment.org/2020/09/03/Russia-in-asia-pacific-less-than-meets-eye-pub-82614>
- Russell, M. (2021). *Russia's Armed Forces: Defence Capabilities and Policy*. Retrieved August 27, 2021, from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689370/ EPRS_BRI\(2021\)689370_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689370/ EPRS_BRI(2021)689370_EN.pdf)
- Secieru, S. (2018). *The Real and Hidden Costs of Russia's Foreign Policy*. Retrieved August 27, 2021, from https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%20%20Russian%20Foreign%20Policy_0.pdf
- Secieru, S., & Shkliarov, V. (2018). *Putin's Fourth Term: The Twilight Begins?* Retrieved August 27, 2021, from <https://www.iss.europa.eu/content/putin%E2%80%99s-fourth-term-%E2%93-twilight-begins>
- Sergunin, A. (2013). The EU's Eastern Partnership and Russia - A Platform for Confrontation or Cooperation? *The Korean Journal of Slavic Studies*, 29(3), 1-29.
- Stent, A. (2020). *Why Are US-Russia Relations So Challenging?* Retrieved August 27, 2021, from <https://www.brookings.edu/policy2020/votervital/why-are-us-russia-relations-so-challenging/>
- Stepanova, E. (2016). *Russia's Foreign and Security Policy in the Middle East: Entering the 2020s*. Retrieved January 14, 2021, from <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip2016.pdf>
- Storey, I. (2021). *Russia's Defence Diplomacy in Southeast Asia: A Tenuous Lead in Arms Sales but Lagging in Other Areas*. N.P.: ISEAS Yusof Ishak Institute Perspective.
- Streltsov, D., Kireeva, A., & Dyachkov, I. (2018). Russia's View on the International Security in Northeast Asia. *The Korean Journal of Defense Analysis*, 30(1), 115-134.
- Stronski, P., & Ng, N. (2018). *Cooperation and Competition: Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- Sussex, M. (2015a). *Russia's Asian Rebalance*. Retrieved November 27, 2021, from <https://www.lowyinstitute.org/publications/russia-s-asian-rebalance>

- Sussex, M. (2015b). *Russia's Next Big Strategic Move (And It Has Nothing to Do with Ukraine): Forget the Ukraine Crisis. The Russians Are Coming to Asia*. Retrieved November 27, 2021, from <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/russias-next-big-strategic-move-it-has-nothing-do-ukraine-13081>
- Talbot, V., & Lovotti, C. (Eds.). (2019). *The Role of Russia in the Middle East and North Africa Region: Strategy or Opportunism?* Retrieved November 27, 2021, from https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/joint-policy-study_12_the-role-of-russia-in-the-mena-region.pdf
- Traynor, I. (2002). *General Alexander Lebed: Russian General Who Applied Military Toughness to Politics*. Retrieved August 27, 2021, from www.theguardian.com/news/2002/apr/29/guardianobituaries.russia
- Trenin, D. (2019). *20 Years of Vladimir Putin: How Russian Foreign Policy Has Changed*. Retrieved August 27, 2021, from <https://Carnegie.moscow.org/2019/08/28/20-years-of-vladimir-putin-how-russian-foreign-policy-has-changed-pub-79742>
- Tsukamoto, T. (2020). *Russia's Claim to Sovereignty Over the Four Northern Islands*. Retrieved November 27, 2021, from <https://www.spf.org/islandstudies/research/a00021r.html>
- U.S. Department of States. (2021). *New START Treaty*. Retrieved August 27, 2021, from <https://www.state.gov/new-start/>
- Vereshchahin, V. (2018). *The 2018 Presidential Election in Russia*. Retrieved November 27, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/325285685_The_2018_PresidentialElection_in_Russia/link/5b03e8a70f7e9be94bdb2112/download
- Vereykina, Y. (2021). *As it Happened: Navalny Returns to Russia: Chief Kremlin Critic Alexei Navalny Detained on His Return to Russia from Germany*. Retrieved November 27, 2021, from <https://www.themoscowtimes.com/2021/01/17/as-it-happened-navalny-returns-to-russia-a72635>
- West, J. (2018). *Asian Century... on a Knife-Edge: A 360 Degree Analysis of Asia's Recent Economic Development*. Singapore: Palgrave Macmillan.